

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Plzeň 2013

Ivana Baliharová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra veřejné správy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Knihovna jako součást veřejných informačních služeb

Předkládá: Ivana Baliharová

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Tomáš Louda, CSc.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ivana BALIHAROVÁ**
Osobní číslo: **R11B0003P**
Studijní program: **B6804 Právní specializace**
Studijní obor: **Veřejná správa**
Název tématu: **”Knihovna jako součást veřejných informačních služeb”**
Zadávací katedra: **Katedra veřejné správy**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Informační služby
3. Státní informační politika ČR
4. Informační politika v Evropě, mezinárodní programy
5. Informační systémy veřejné správy
6. Koncepce rozvoje knihoven v ČR
7. Postavení odborné knihovny VS ČR v síti veřejných knihoven
8. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: cca 40 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

viz zvláštní seznam

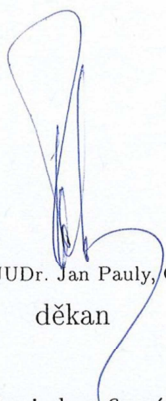
Vedoucí bakalářské práce:

JUDr. Tomáš Louda, CSc.

Katedra veřejné správy

Datum zadání bakalářské práce: **31. března 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2013**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

JUDr. Tomáš Louda, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 6. září 2012

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Knihovna jako součást veřejných informačních služeb“ zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

V České Lípě 28.3.2013

.....

Ivana Baliharová

Poděkování

Ráda bych poděkovala JUDr. Tomáši Loudovi, CSc. za cenné rady a připomínky při zpracování mé práce.

Poděkování patří i mé rodině za nevýslovnou trpělivost v době mého studia.

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Informační služby	3
3	Státní informační politika ČR	6
3.1	Prioritní oblasti státní informační politiky	6
3.2	Vývoj informační politiky	8
4	Informační politika v Evropě, mezinárodní projekty	10
4.1	Lisabonský proces	10
4.2	Iniciativa eEurope	11
4.3	i2010 – evropská informační společnost pro růst a zaměstnanost	12
5	Informační systémy veřejné správy	15
5.1	Právní rámec informačních systémů veřejné správy	16
5.2	Reforma veřejné zprávy	17
6	Koncepce rozvoje knihoven ČR	19
6.1	Strategická východiska „Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015“	20
6.2	Klíčové pojmy dle zákona o knihovnách	22
6.3	Systém knihoven	23
6.4	Rozdělení knihoven podle kritéria dostupnosti služeb pro veřejnost.....	26
6.5	Veřejné knihovnické a informační služby.....	29
6.6	Programy a projekty na podporu knihoven v ČR.....	30
6.7	Program rozvoje informační sítě veřejných knihoven	32
6.8	Standard veřejných knihovnických a informačních služeb.....	34
6.9	Program internetizace knihoven (PIK).....	34
7	Postavení odborné knihovny Věžeňské služby České republiky v síti veřejných knihoven ..	37
7.1	Věžeňská služba České republiky	37
7.2	Vznik knihovny	39
7.3	Budování a organizování nového knihovního fondu	41
8	Závěr	44
9	Příloha:.....	45
	Resumé	46
	Použitá literatura:.....	47

1 Úvod

O rozvoj informačních služeb se nejvíce zasloužil rozvoj informačních a komunikačních technologií, respektive konkrétně internetu. Vznik globálních sítí typu internetu vytváří nový způsob soustředování zaznamenaného poznání uloženého v dokumentech. Rozvoj informační společnosti je úlohou nejen vlády a státu. Bez partnerství vlády, veřejné správy, měst, obcí, občanů, podnikatelské veřejnosti, informačního průmyslu, akademické a výzkumné sféry, není možné tohoto cíle dosáhnout

Základním cílem státní informační politiky je vybudovat a rozvíjet informační společnost, a tím vytvořit předpoklady zejména pro zlepšení kvality života jednotlivých občanů, zefektivnění státní správy a samosprávy a zkvalitnění podpory rozvoje podnikání. Cesta k informační společnosti je podporována současnou technologickou revolucí, která je založena na vzájemném propojení informačních, komunikačních a masově-mediálních technologií. Jejím výsledkem je dramatické snížení prostorového a časového omezení a zvýšení přístupu k množství veřejných informací. Oproti předchozím technologickým vlnám je vliv propojených informačních, komunikačních a mediálních technologií charakterizován širokou plošností a vysokou rychlostí pronikání do všech oblastí společnosti.

Součástí rozvoje informační společnosti je i vytváření informačních systémů veřejné správy, které ji nejen zefektivní a zjednoduší, ale především budou přínosem pro občany. Umožní např. vytvořit integrovanou síť kontaktních míst veřejné správy, kde si občan nebo organizace na jednom místě mohou vyřídit své záležitosti se státní správou.

Veřejné informační služby jsou poskytovány institucemi různého typu. Vedle veřejného sektoru (t.j. kontaktních míst pro ISVS), jsou to dále knihovny, široké spektrum odborně orientovaných informačních center, ostatní informační centra resp. střediska (např. dopravní spojení, turistika, kulturní programy,....).

Práce si neklade za cíl zmapovat celý rozvoj informačních služeb a rozvoje informačních systémů veřejné správy České republiky. S ohledem na tuto problematiku, která je v této práci popsána je cílem předložit na konkrétním příkladu implementace knihovního systému Vězeňské služby ČR do celkové koncepce veřejných informačních služeb, jako její nezbytné součásti.

Práce je členěna do šesti kapitol. V první kapitole je předložena definice informačních služeb, na kterou navazuje druhá kapitola s charakteristikou informační politiky ČR. Ve třetí kapitole je předložen přehled a návaznost na informační politiku Evropské unie a mezinárodních projektů. Čtvrtá kapitola se věnuje informačním systémům veřejné zprávy a pátá kapitola sleduje vývoj koncepce knihoven v České republice. Šestá kapitola představuje veřejnou knihovnu Vězeňské služby ČR a její historický vývoj.

Domnívám se, že tato práce, která vychází z ověřených zkušeností, dílčím způsobem přispěje k informovanosti o speciálních činnostech Vězeňské služby ČR a její začleňování do veřejných informačních služeb, která plně využívá moderních informačních technologií.

2 Informační služby

Informační služby je velmi široký pojem, jehož obsah se neustále vyvíjí. V době informačního boomu, Google generace a rozvoje informačních a komunikačních technologií zažíváme neustálou proměnu a vývoj tohoto pojmu. Dnes by se dalo říci, že již pojem jako takový nelze zachytit v celé své šíři, je třeba mu dát přesnější vymezení.¹

Informační službu je především třeba chápat jako součást informačního cyklu, tedy vznik informací – sběru informací – zpracování informací – uložení a uchování informací – vyhledávání informací – distribuce informací.

Informační služby v kontextu informační vědy a knihovnictví popisují např. následující definice:

Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) vymezuje informační služby velmi obecně jako „služby poskytované knihovnami, informačními institucemi nebo jinými organizacemi, jejichž účelem je zprostředkování informací ve všech formách a oborech lidské činnosti“²

Podle Harrod's librarians' glossary and reference book jsou informační služby „obecně použitelný termín pro služby knihovnické a jiné instituce, jejichž hlavní rolí je shromažďování, analýza, rozšiřování a prezentace informací. Takové informace mohou být organizací uchovávány, shromažďovány na požádání nebo distribuovány za účelem propagace“

Veřejné knihovny jsou celosvětovým jevem. Vyskytují se v různých společnostech, v různých kulturách a na různém vývojovém stupni. Různorodost podmínek, v nichž pracují, nutně vede k rozdílům ve službách, které zajišťují a ve způsobu jejich poskytování, přesto však mají společné rysy, které lze definovat takto:

¹ VAVŘÍKOVÁ, Lucie. Světové informační služby. In: [online]. 2009. vyd. [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: <http://www.informacniveda.cz/article.do?articleId=1134>

² ŠVEJDA, Jan. Informační služby. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001807&local_base=KTD.

„Veřejná knihovna je organizace, zřízená, podporovaná a dotovaná společností, a to buď prostřednictvím místní, regionální či národní správy nebo jinou formou společenské organizace. Zajišťuje přístup k vědění, informacím a uměleckým dílům prostřednictvím různých zdrojů a služeb. Je přístupná všem členům společnosti stejně, bez ohledu na rasu, národnost, věk, pohlaví, náboženství, jazyk, invaliditu, ekonomické postavení, zaměstnání a dosažený stupeň vzdělání.“³

Rychlý rozvoj informačních technologií umožnil dostat se k velkému rozsahu informací všem, kteří mají přístup k elektronickým médiím. Zajišťování informací bylo vždy hlavním úkolem veřejné knihovny, ovšem způsoby shromažďování, zpřístupňování a poskytování informací se v uplynulých letech radikálně změnilo.

V poskytování informací má veřejná knihovna řadu úkolů:

- „zajišťovat přístup k informacím na všech stupních,
- shromažďovat a zpřístupňovat informace o místní společnosti, často ve spolupráci s dalšími organizacemi,
- učit lidi každého věku využívat informace a pracovat s informační technikou,
- vést uživatele k odpovídajícím informačním zdrojům,
- umožňovat tělesně postiženým lidem nezávislý přístup k informacím,
- působit jako brána do světa informací, zajišťovat k nim přístup každému a pomáhat tím překlenout propast mezi „informačně bohatými“ a „informačně chudými“⁴

Jakkoli je knihovna velká a dobře finančně zajištěná, nemůže uspokojit své uživatele jen svými zdroji. Je potřeba spolupráce, účast v sítích knihoven a různých odborných organizacích a sdruženích, umožňuje rozšířit přístup k jiným zdrojům informací a tím lépe uspokojí požadavky svých uživatelů.

Prudký rozvoj internetu je do určité míry nestrukturovaný a neřízený. Množství informací dostupných pomocí internetu má různou kvalitu a správnost. Knihovník má za úkol navést uživatele k přesnému informačnímu zdroji, který uspokojí jejich požadavky.

³ KOONTZ, Christie, ed. a GUBBIN, Barbara, ed. *Služby veřejných knihoven: směrnice IFLA. 2.*, zcela přeprac. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2012. 203 s. ISBN 978-80-7050-612-7.

⁴ KOONTZ, Christie, ed. a GUBBIN, Barbara, ed. *Služby veřejných knihoven: směrnice IFLA. 2.*, zcela přeprac. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2012. ISBN 978-80-7050-612-7. s. 39

O rozvoj informačních služeb se nejvíce zasloužil rozvoj informačních a komunikačních technologií, respektive konkrétně internetu. Vznik globálních sítí typu internetu vytváří nový způsob soustředování zaznamenaného poznání uloženého v dokumentech. Oproti soustředování dokumentů do sbírek, jako jsou knihovny, archívy, filmotéky, videotéky apod., umožňuje soustředování zaznamenaného poznání v digitálních dokumentech ad hoc (k určitému účelu, na základě určitého požadavku) z globálně rozprostřené počítačové sítě.⁵

Rozvoj informačních služeb v širším slova smyslu nebo ve smyslu internetové sítě, jak ji známe dnes, byl naznačen v diskuzích o pojmu informační dálnice, nebo informační superdálnice. Informační dálnice by měla poskytovat elektronické služby jednotlivcům bez načas a místo. Uživatel by měl mít přístup k jakýmkoli informacím kdykoli a odkudkoli, např. z domova, z práce, ze školy, z nemocnic a dokonce i z veřejných stanic "kiosků" na ulicích. Taková dálnice pak uspokojuje osobní i profesní informační potřeby informační dálnice nabízí informační služby široké škály od sledování elektronických dokumentů, možnosti rešerší z databázových informačních systémů, přenos vybraných pasáží textů na vlastní pracovní stanice, zapojení se do odborných diskuzních skupin, konferencí a videokonferencí.⁶

Informační služby se dnes dále vyvíjí, a je zřejmé, že již vizi superdálnice naplnily. Dnes je možné elektronicky zařídit velké množství věcí, od lékaře po podání daňového přiznání, je-li osoba nebo tedy uživatel vybaven digitálním podpisem. I informační služby v našem slova smyslu se překlápily z větší části do elektronické podoby. Přejít od analogového prostředí k digitálnímu vyvolal masovou digitalizaci fyzických fondů, i když elektronická kniha dnes ještě papírovou nepředčila, zřetelným posunem v elektronických knihách je používání osobních čteček.⁷

⁵ CEJPEK, Jiří. Knihovnictví v širších souvislostech. In: Papík, R., Stöcklová A., Souček, M. [ed.]. *Informační studia a knihovnictví v elektronických textech I., Interaktivní modulární výukový systém na podporu informačního a knihovnického vzdělávání* [CD-ROM]. Praha: ÚISK FF UK, 2001. 14 s.

⁶ STÖCKLOVÁ, Anna. Služby knihoven: vybrané problémy. In: Papík, R., Stöcklová A., Souček, M. [ed.]. *Informační studia a knihovnictví v elektronických textech I., Interaktivní modulární výukový systém na podporu informačního a knihovnického vzdělávání* [CD-ROM]. Praha: ÚISK FF UK, 2001. 18 s.

⁷ VAVŘÍKOVÁ, Lucie. Světové informační služby. In: [online]. 2009. vyd. [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: <http://www.informacniveda.cz/article.do?articleId=1134>

3 Státní informační politika ČR

Státní informační politika vychází z dokumentu *Státní informační politika – cesta k informační společnosti (SIP)*, který je považován za vůbec první ucelenou polistopadovou českou koncepci informační politiky (také spolu s Národní telekomunikační politikou; viz např. Štědroň, 2007). Tato politika, kterou vláda přijala v roce 1999, pracuje s řadou cílů, jež jsou dosud aktuální. Obsahuje obecnou myšlenku, že „součástí rozvoje informační společnosti je i vytváření informačních systémů veřejné správy, které ji nejen zefektivní a zjednoduší, ale především budou přínosem pro občany. Umožní např. vytvořit integrovanou síť kontaktních míst veřejné správy, kde si občan nebo organizace na jednom místě mohou vyřídit své záležitosti se státní správou“⁸

3.1 Prioritní oblasti státní informační politiky

Prioritní oblasti státní informační politiky jsou rozděleny do těchto kategorií.

Informační gramotnost jedná se o dosažení informační gramotnosti veřejnosti i zaměstnanců veřejné správy s následujícími oblastmi:

- vyšší požadavky na vzdělání - počítačová gramotnost
- prostředky ve vzdělávacím systému – technika, elektronické učebnice, digitální knihovny
- napojení všech typů škol na informační infrastruktury
- ovládání internetu součástí všeobecného vzdělání a zpracování získaných informací
- podpora publikování učebních textů, studentských prací i projektů na internetu

Informatizovaná demokracie (realizace práva občana na přímý přístup k informacím)

- zlepší výkonnost a kvalitu veřejných služeb

⁸ ŠPAČEK, David. *eGovernment: cíle, trendy a přístupy k jeho hodnocení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2012. xix, 258 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-261-8.

- garantovaná práva na životně důležitá data (o lékařské pomoci, bezpečnosti, dopravě)
- selektivní získávání informací – elektronické propojení orgánů veřejné správy s občany
- při poskytování informací dodržení práva na ochranu osobních dat a soukromí
- veřejné informační služby – portál veřejné správy, knihovny, pošty

Rozvoj informačních systémů veřejné správy (zlepšení služeb pro občany)

- zlepšení rozhodovacích procesů a jejich propojení, zpřístupnění veřejných informací
- IS státní správy budou provázány do neveřejné sítě státního informačního systému
- využití elektronického podpisu a autentizace (daňové přiznání), elektronická správa
- zřízení speciálního úřadu pro kontrolu dodržování ochrany osobních dat
- státní informační systém – poskytováním služeb budovaným IS samosprávy (je integrovaným informačním systémem, zahrnující informační systémy veřejné správy)

Komunikační infrastruktura

- dostatečné rozšíření prostředků výpočetní techniky ve společnosti
- všeobecná dostupnost telekomunikačních služeb
- snížení vysokých telekomunikačních poplatků
- zajištění spolehlivé, rychlé a levné komunikační infrastruktury při intra a internetovém provozování informačních systémů veřejné správy

Důvěryhodnost a bezpečnost informačních systémů a ochrana osobních dat

Využití elektronických identifikátorů pro následující služby:

- elektronický podpis
- zdravotní karta občana
- technický průkaz občana

Elektronický obchod

- pozitiva – minimální náklady pro vstup na trh, rozšíření nabídky a poptávky
- negativa – prostor pro daňové úniky (finanční kriminalita)
- zvýšení konkurenceschopnosti, podpoření exportu, podpora menších podniků
- vše sladěno s normami a doporučeními EU, OECD a WTO

Transparentní ekonomické prostředí (v soukromé i veřejné sféře)

Harmonizace s pravidly EU:

- povinnost zveřejňovat všechny dotace
- povinnost zveřejňovat výsledky výběrových řízení včetně textů uzavřených smluv

Vytvoření transparentního podnikatelského prostředí pro podporu podnikání

- údaje o majetkové a vlastnické situaci podniku by měly být veřejné
- informační transparentní prostředí chrání hlavně menší a střední podnikatele i občany
- vytvoření národního veřejně přístupného registru ekonomických subjektů s napojením na Evropský registr ekonomických subjektů

Hospodaření s veřejnými finančními fondy pod kontrolou veřejnosti

Informační společnost: stabilní a bezpečná

Zajištění stabilní existence a vývoje jejich subjektů, objektů i zdrojů na úrovni občanů, produkčních, řídicích a zabezpečovacích institucí a systémů

Zaměření na:

- krizový management a životní prostředí
- zvýšení hospodárnosti využití zdrojů
- zlepšení ekologických ukazatelů výroby, dopravy i zásahů do ŽP
- poskytování přehledových i aktuálních informací o ŽP – počasí, stav ovzduší
- získávání informací účelovou monitorovací sítí
- zajištění bezpečnosti a obrany
- zvýšení účinnosti aktivit policie a soudů
- zlepšení řízení, plánování, realizace a kontroly obranných činností subjektů

3.2 Vývoj informační politiky

Vláda České republiky se rozhodla využít velkého potenciálu moderních informačních a komunikačních technologií a definovala cíle státu v oblasti informační společnosti i v oblasti telekomunikací, kterou formulovala v nové strategii státu.

Na rozdíl od původního přístupu, kdy byly koncepce v obou oblastech zpracovány formou samostatných dokumentů „Státní informační politika: cesta k informační společnosti“

a „Národní telekomunikační politika“, se vláda rozhodla respektovat úzkou provázanost a vytvořila jeden společný strategický a koncepční dokument s názvem Státní informační a komunikační politika – e-Česko 2006. Tímto názvem vláda reflektuje přeměnu oboru telekomunikací na elektronické komunikace.⁹

Vzhledem k dynamice vývoje v oblasti informačních technologií považuje vláda České republiky za potřebné vracet se k této své koncepci a podle potřeby ji aktualizovat. Z důvodu dynamického vývoje informačních technologií není možné konkrétně a objektivně definovat cílový stav, kterého by mělo být dosaženo do roku 2006.

Vláda proto spatřuje svou roli zejména ve vytváření vhodných podmínek pro rozvoj informační společnosti v ČR technologicky neutrální podpoře služeb informační společnosti v eliminaci nežádoucích důsledků a vlivů. Aktuálně se vláda zaměří zejména na:

- budování moderních a bezpečných služeb veřejné správy dostupných on-line,
- pokračování liberalizace sektoru elektronických komunikací s cílem zajistit efektivní konkurenční prostředí, které povede ke snížení cen služeb a podpoře investic,
- podporu rozšíření vysokorychlostního přístupu k internetu a zajištění jeho dostupnosti pro všechny skupiny obyvatelstva,
- pokračování legislativního zakotvení informační společnosti tam, kde je to vhodné,
- podporu zvyšování počítačové gramotnosti obyvatelstva,
- podporu rozvoje elektronického podnikání vytvářením vhodných technologicky neutrálních podmínek

Ostatní klíčové oblasti rozvoje informační společnosti, jako například ochrana autorských práv a ochrana osobních údajů, považuje vláda v současné době za dostatečně a odpovídajícím způsobem zajištěné. Vláda bude v těchto oblastech sledovat evropské trendy a včas přijímat nutná opatření.¹⁰

⁹ Státní informační a komunikační politika – e-Česko 2006. In: [online]. [cit. 2013-03-17]. DOI: Státní informační a komunikační politika – e-Česko. Dostupné z: http://knihovnam.nkp.cz/docs/SIKP_def.pdf

¹⁰ Tamtéž s. 4

4 Informační politika v Evropě, mezinárodní projekty

Česká republika si vytvořila prioritní vztahy k EU, NATO a OECD, tyto vztahy však nijak neumenšují důležitost rozvoje spolupráce s jinými mezinárodními organizacemi činnými v oblasti informací a informačních technologií a systémů. Významná z tohoto hlediska je např. činnost WTO - Světové obchodní organizace, zabývající se liberalizací obchodu s informačními technologiemi a službami, nebo UNESCO, které vymezilo svoji úlohu při budování informační společnosti především na podporu principu "volného toku informací", vzdělávání v informatice přístupné pro všechny, vnášení morálních hledisek a podobně.

4.1 Lisabonský proces

Zmínka o Lisabonském procesu ve vztahu k informační politice v České republice je důležitá z toho důvodu, že Česká republika koordinuje svou činnost v této oblasti s Evropskou unií - v roce 2001 se Česká republika připojila k akčnímu plánu eEurope + 2003, který vznikl jako reakce na akční plán členských států EU eEurope 2002 a týkal se jen kandidátských zemí EU, po vstupu do EU se Česká republika plně zapojila do Akčního plánu eEurope 2005 a následně se připojila k iniciativě i2010.

Lisabonská strategie, označovaná jako Lisabonský proces je několik rozvojových plánů pro Evropskou unii. Strategie byla schválena Evropskou Radou v Lisabonu v březnu 2000 s cílem vytvořit z Evropské unie do roku 2010 „nejdynamičtější a nejkonkurenceschopnější ekonomiku světa založenou na znalostech, schopnou udržitelného růstu, vytváření více kvalitních příležitostí a zachovávající sociální soudržnost. „¹¹ K dosažení tohoto cíle byly následně zpracovány akční plány pro rozvoj evropské informační společnosti: Akční plán členských zemí eEurope 2002, Akční plán kandidátských zemí eEurope+ 2003, Akční plán členských zemí eEurope 2005. Na aktivity eEurope v současnosti navazuje strategie i2010 – Evropská informační společnost pro růst a zaměstnanost.

V roce 2004 byl pověřen bývalý ministerský předseda Wim Kok vedením týmu, který zrevidoval Lisabonskou strategii, a Evropská komise na základě této zprávy rozhodla, že se těžiště Lisabonské strategie přesouvá do ekonomického rozvoje Evropské unie.

Hlavní směry Lisabonské strategie tvoří tři pilíře: ekonomický, sociální, ekologický.

¹¹ Lisabonská strategie. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Lisabonsk%C3%A1_strategie

Generální ředitelství pro informační společnost a média se zaměřuje na tři oblasti:

1. Stimulace výzkumu jako klíčového faktoru inovací a konkurenceschopnosti
2. eEurope – rozvoj informační společnosti
3. Legislativní rámec pro elektronickou komunikaci

4.2 Iniciativa eEurope

Iniciativa eEurope - informační společnost pro všechny byla schválena Evropskou Radou v Lisabonu roku 2000. Jejím cílem bylo přivést všechny občany doma, ve škole i na pracovišti on-line do digitálního věku, vytvořit digitálně gramotnou Evropu a zajistit aby byl tento proces sociálně stmelující.

V rámci těchto cílů bylo identifikováno deset priorit:

- „ e -research (elektronický výzkum),
- e - security (bezpečnost elektronických operací),
- e - education (elektronické vzdělávání),
- e - working (práce na dálku s využitím počítačů)
- e - accessibility (dostupnost elektronické komunikace),
- e - commerce (elektronický obchod),
- e - health (elektronické zdravotnictví),
- e - content (digitální obsahy),
- e - transport (elektronická doprava),
- e - government (elektronická státní správa)¹²

Akční plán eEurope + 2003 pro kandidátské země

Na Evropské konferenci ministrů ve Varšavě v květnu 2000 byla přijata výzva formulovaná evropskou patnáctkou v Akčním plánu eEurope 2002 a vyhlásili Akční plán eEurope+ 2003, který aktualizoval priority ze tří cílů iniciativy eEuropy a přidal tzv. nultý cíl formulovaný jako Vytvoření základních bloků pro informační společnost (dostupné

¹² HRADILOVÁ, Jitka. Role knihoven v elektronické Evropě. Iniciativa eEurope+2003. [online]. 2003, roč. 14, č. 3 [cit. 2013-03-24]. ISSN Národní knihovna knihovnická revue. Dostupné z: <http://full.nkp.cz/nkkkr/Nkkkr0303/0303169.html>

komunikační služby, příslušná legislativa) a v rámci třetího bodu byl zařazen bod „ Životní prostředí on-line“. Finanční zdroje jsou čerpány ze státních rozpočtů, příslušných programů EU např. PHARE, z dostupných úvěrů Evropskou investiční bankou, Evropskou bankou pro obnovu a rozvoj a Světovou bankou.

Specializované programy - rozdíl od výzkumných projektů je rychlá realizace na trhu, nové podnikatelské záměry s využitím informačních technologií.

Program eContent 2001 - 2005 (digitalizace obsahů produktů a služeb)

Safer Internet programme 1999 - 2004 (ochrana dětí před ilegálním a škodlivým obsahem internetu, zamezení spamů). Všechny tyto programy byly prodlouženy do současnosti.

Akční plán eEurope 2005 byl zaměřen na:

- oblast největšího dopadu informačního systému na občany, týká se oblasti zdravotnictví, státní správy, vzdělávání a podnikání.
- Oblasti důležité pro rozvoj informačních systémů, (bezpečnost infrastruktur, dostupnost širokopásmového internetu, zamezení sociálnímu vyloučení některých kategorií občanů)

Sedm priorit akčního plánu:

- e – government,
- e - health,
- e - learning,
- e – bussines,
- broadband access,
- e - security,
- e – inclusion

4.3 i2010 – evropská informační společnost pro růst a zaměstnanost

V březnu 2005 byla přijata aktualizovaná verze Lisabonské strategie, která má realističtější záměry, klade důraz na ekonomický růst a zvyšování zaměstnanosti, v menší míře se také stále počítá s rolí informačních a komunikačních technologií jako s jedním z příležitostí. Nová strategie byla přijata Evropskou komisí 1. 6. 2005 jako „i2010“ - " A European

Information society for growth and Employment“ (Evropská informační společnost pro růst a zvyšování zaměstnanosti). I2010 je pokračováním programu eEurope 2005, je rozšířen o oblast médií a integruje regulaci, výzkum a realizaci

Strategický rámec i2010 – navázala na předchozí iniciativy eEurope a má tři hlavní cíle. Ty jsou nazývány jako tři „i“: inovace, investice a integrace do každodenního života. Hlavními prioritami jsou:

- 1) dokončení jednotného evropského informačního prostoru (digitální konvergence)
- 2) posílení inovací a investic do výzkumu (7. rámcový program, Program pro konkurenceschopnost a inovace - CIP)
- 3) vytvoření široce přístupné evropské informační společnosti (potřeby stárnoucí společnosti, bezpečná a čistá doprava, kulturní rozmanitost)

Evropská komise v červnu 2005 představila svůj plán D, kde D znamená dialog, diskusi a demokracii. V červenci 2005 byl schválen nový „Akční plán na zlepšení komunikace v Evropě“ je konkrétní opatření v rámci Evropské komise s cílem zdokonalit komunikaci uvnitř vlastní organizační struktury. Akční plán se opírá o tři základní zásady:¹³

- 1) Naslouchat – nestačí jen informovat, ale je také důležité naslouchat a brát v úvahu názory občanů jednotlivých zemí.
- 2) Komunikovat a zajímat se také o to, jak politiky Evropské unie ovlivňují každodenní život občanů a co jim přináší.
- 3) Jednat s občany na místní úrovni, přizpůsobit zprávy občanům jednotlivých států, vyjadřovat se prostředky a jazykem, kterému občan rozumí.

Tento přístup bude uplatněn ve dvou etapách:

1. „Akční plán - určující konkrétní opatření, která provede Evropská komise ve svých vlastních řadách s cílem zdokonalit komunikaci uvnitř vlastní organizační struktury.
2. Bílá kniha, která zapojí všechny zainteresované subjekty a stanoví cíle politiky a iniciativy, které mají být uskutečňovány ve střednědobém a dlouhodobém horizontu ve spolupráci s ostatními orgány a subjekty.“¹⁴

¹³ Hradilová, Jitka. Komunikace s občany – strategická priorita informační politiky Evropské unie. Ikaros [online]. 2006, roč. 10, č. 7 [cit. 24.03.2013]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.ikaros.cz/node/3522>>. urn:nbn:cz:ik-003522. ISSN 1212-5075.

¹⁴ tamtéž

Informační společnost je realizována jako nový způsob spolupráce mezi národy. Nové možnosti, které se projevují v celé společnosti a ve všech oblastech kultury, mají mezinárodní charakter a pronikají do všech částí světa. Rozvoj informační společnosti se tak stává politickým programem pro všechny státy, které podnikají různé aktivity na úrovni vládních i mezivládních institucí.

Kromě již zmíněných mezinárodních programů a projektů EU je třeba nepřehlédnout ani potencionální příležitost nabízenou např. pilotními projekty informační společnosti organizovanými zeměmi skupiny G-7(8), jako je Global Inventory Project (Globální inventarizační projekt), a další. Neméně důležitá je aktivní účast našich odborníků v mezinárodních a evropských normalizačních organizacích. V jejich pracovních orgánech se připravují jak koncepce normalizační politiky v příslušných oblastech, tak i konkrétní technická řešení, jejichž výstupem jsou mezinárodní a evropské technické normy v oblasti informačních a komunikačních technologií.

5 Informační systémy veřejné správy

Účelem informačních systémů je podporovat činnosti provozované při výkonu veřejné správy, tj. státní správy a samosprávy, a poskytovat veřejné informační služby včetně informací o subjektech veřejné správy. Představuje komplex navzájem propojených subsystémů, členěných z hlediska věcného, resortního a regionálního. Nejdůležitější součástí datové základny tvoří evidence (registry) základních skutečností nezbytných pro výkon státní správy: evidence obyvatel, evidence ekonomických subjektů, evidence území a územních jednotek.¹⁵

Pojem veřejných informačních služeb (VIS) má svůj užší a širší smysl odvíjející se od širšího a užšího významu pojmu státní informační politiky. V užším slova smyslu může být státní informační politika chápána jako podpora technického, technologického a komunikačního zabezpečení svobodného přístupu k informacím tzv. veřejného sektoru, vč. standardizace a právní normalizace příslušných činností či transakcí. V širším slova smyslu pak obdobné zajištění bezbariérového přístupu k informacím a možnosti jejich demokratického využívání v zájmu občanů jako producentů a příjemců informací v procesu výchovy, vzdělávání, vytváření a užívání kulturních a uměleckých hodnot, výzkumu a vývoje a konečně práce a produkce užitečných hodnot a statků.

Nezbytnou podmínkou je vytvoření podmínek pro racionální, efektivní a organizovanou práci s informačními zdroji, vč. jejich vyhledávání, zpracování a dlouhodobé uchovávání. Smyslem tohoto jednoduchého účelového rozčlenění státní informační politiky je upozornit na dvojí typ závazků státu k občanovi pokud jde o přístup k informacím a formulovat úkoly, které je třeba vykonat při ustavení systému veřejných informačních služeb. Poskytování informací veřejnosti prvního typu bylo podrobněji rozpracováno v koncepci budování ISVS. Podle Listiny základních práv a svobod, čl. 17, odst. 1, 2, 4 a 5 má každý občan zaručeno právo na informace. Každý má právo informace svobodně vyhledávat a šířit, kromě případů stanovených zákonem a státní orgány a orgány územní

¹⁵ KUČEROVÁ, Helena. Informační systém veřejné správy. In: KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000399&local_base=KTD.

samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Toto základní právo je konkretizováno další právní normou – zákonem o svobodě informací.

Veřejné informační služby jsou poskytovány institucemi různého typu. Vedle veřejného sektoru (t.j. kontaktních míst pro ISVS), jsou to dále knihovny, široké spektrum odborně orientovaných informačních center, ostatní informační centra resp. střediska (např. dopravní spojení, turistika, kulturní programy,....)

Těžištěm veřejných informačních služeb jsou knihovny, pokud jsou zřizovány jako nevýdělečné instituce a financovány nebo alespoň dotovány z veřejných zdrojů.

5.1 Právní rámec informačních systémů veřejné správy

1. 11. 1996 byl zřízen Úřad pro státní informační systém (ÚSIS), který převzal kompetence dřívějšího Ministerstva hospodářství v oblasti státního informačního systému

V říjnu 1998 – vzniká Rada vlády pro státní informační politiku. V roce 2000 vstoupil v platnost Zákon č.365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy Telekomunikace: 1. července 2000 nabyt účinnosti Zákon č.151/2000 Sb., o telekomunikacích, Český telekomunikační úřad se tak stal samostatným správním úřadem v působnosti vlády České republiky (dříve spadal pod Ministerstvo hospodářství a později pod Ministerstvo dopravy a spojů) .V roce 2003 (1.ledna) vzniká Ministerstvo informatiky. V roce 2007 se Ministerstvo informatiky zrušuje, působnost Ministerstva informatiky přechází na Ministerstvo vnitra, Ministerstvo průmyslu a obchodu a Ministerstvo pro místní rozvoj.

Právní předpisy týkající se zavádění informačních a komunikačních technologií do veřejné zprávy:

- Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím,
- Zákon č. 29/2000 Sb., o poštovních službách,
- Zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu,
- Zákon č. 365//2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy,
- Zákon č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti - upravuje odpovědnost, práva a povinnosti osob, které poskytují služby informační společnosti a šíří obchodní sdělení

- Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích (převádí do českého právního řádu regulační rámec EU)
- Novela 23. března 2006 (61/2006 Sb., přináší do českého právního řádu směrnici Evropského parlamentu) – zdůrazňuje upřednostňování elektronické komunikace při práci úřadů
- Zákon 111/2009 Sb., o základních registrech v aktuálním znění

5.2 Reforma veřejné správy

Reforma veřejné správy probíhá v České republice již od začátku tohoto století. Jedná se dlouhodobý proces, na jehož konci by měla být veřejná správa jako služba veřejnosti, tedy občanům, efektivní a bez zbytečné byrokratické zátěže.

V rámci procesu reformy veřejné správy probíhá také modernizace ústřední státní správy, která ovšem doposud nebyla ukončena jako celek. Byly realizovány pouze určité dílčí kroky vedoucí zejména ke zvýšení stupně informatizace veřejné správy. Za nejvýznamnější úspěch se dají označit aktivity spojené s elektronizací - zavádění e Governmentu. Rozvoj elektronické veřejné správy hrají klíčovou roli právě při zefektivnění výkonu veřejné správy a poskytování veřejných služeb. Služby eGovernmentu se opírají o tyto pilíře:

- Vybudování univerzálních kontaktních míst Czech Point.
- Tvorba komunikační infrastruktury veřejné správy zprostředkující oběh dat.
- Umožnění elektronické komunikace přes datové schránky.
- Vytvoření základních registrů veřejné správy (registr územní identifikace, adres a nemovitostí, registr obyvatel, registr osob, registr práv a povinností).

Základní registry jsou jedním ze základních pilířů eGovernmentu (elektronické veřejné správy). Základním cílem je ulehčit občanům, firmám a dalším subjektům styk s veřejnou správou, tj. minimalizovat počet návštěv na úřadech a využít možností technologií 21. století pro on-line přístupy odkudkoli a kdykoli. Současně musí veřejná správa zajistit bezpečnou, efektivní a transparentní výměnu přesných a aktuálních (tzv. referenčních) údajů.

Kromě zvýšení efektivity státní správy, kdy úředník nemusí zjišťovat, která data jsou aktuální a správná, dochází také ke zrychlení procesu vyřízení žádostí, tedy ke snížení byrokratické zátěže.

Cestám na úřady by se nyní měli občané vyhnout např. při změně jména, bydliště nebo při změně vlastnictví nemovitosti i u ostatních referenčních dat. Dojde-li ke změně těchto údajů, stačí, aby si je nahlásili na nejbližším úřadě. Navíc, pokud by chtěli, aby se o změně údajů dozvěděly i komerční instituce, pošle úřad např. bance oznámení, že došlo ke změně jména atd., a když se pak banka připojí k registrům, o změně se dozví a občan už nemusí nic znovu hlásit.

Ke spuštění projektu do ostrého provozu došlo 1. července 2012. Tímto datem byl neodvratně zahájen dlouhodobý a v některých procesech i trvalý proces nápravy veřejné správy.

Ministerstvo vnitra připravilo „Strategický rámec rozvoje veřejné správy a eGovernmentu 2014+“, který definuje jednotlivé okruhy a tematické cíle českého eGovernmentu pro období 2014 až 2020. Snahou Ministerstva vnitra je, i prostřednictvím Strategického rámce, zabezpečit pro realizaci všech vytčených cílů a témat maximálně efektivní využití prostředků státního rozpočtu, ale zejména prostředků strukturálních fondů v programovém období 2014 až 2020. V uplynulém období byl eGovernment zúžen na soubor individuálních projektů IT, bez zajištění vzájemných logických, procesních, ekonomických i architektonických vazeb i bez jednotné koordinace a řízení. Pro nové programové období počítáme se zásadní úzkou vazbou potřeb veřejné správy, procesu její modernizace a eGovernmentu jako jednoho z nástrojů a cest k jejich dosažení. Cílem dokumentu Strategického rámce rozvoje veřejné správy a eGovernmentu 2014+ je definovat témata pro další etapu modernizace veřejné správy, zejména směrem k zefektivnění a zkvalitnění veřejných služeb a institucí v souladu se strategickými dokumenty Evropské komise i české vlády - Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti ČR 2012 až 2020 a Národní program reforem České republiky 2012. Materiál byl projednán v mezirezortním připomínkovém řízení a je předložen vládě ke schválení. Následně bude vládě do 30. června 2013 předložen implementační model Strategického rámce.

Veřejné informační služby jsou poskytovány institucemi různého typu. Vedle veřejného sektoru (t.j. kontaktních míst pro ISVS), jsou to dále knihovny, široké spektrum odborně orientovaných informačních center, ostatní informační centra resp. střediska (např. dopravní spojení, turistika, kulturní programy,....)

Těžištěm veřejných informačních služeb jsou knihovny, pokud jsou zřizovány jako nevýdělečné instituce a financovány nebo alespoň dotovány z veřejných zdrojů.

6 Koncepce rozvoje knihoven ČR

Zásadním dokumentem pro veřejné knihovny poskytující služby je „Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015“. Je plánem činností, které mají napomáhat rozvoji těchto knihoven a jejich služeb. V koncepci je formulována nová vize budoucího rozvoje knihoven v ČR Klient, která říká: *“V krásné, přívětivé a pohodlné knihovně rychle obsloužen příjemným, kvalifikovaným, očividně spokojeným a motivovaným personálem nebo z pohodlí domova bez ohledu na národnost či handicap, v kteroukoliv denní či noční dobu získám bezplatně požadovanou kvalitní službu“*.

Dále jsou určovány dílčí cíle, stanovovány úkoly a projekty, které by měly vést k naplnění vize. Knihovníkům napomáhá nastavit podmínky pro vzájemnou spolupráci. Ve spolupráci s ministerstvem kultury určuje priority dotačních programů pro knihovny, které mají klíčový význam pro realizaci koncepce. Dotace jsou poskytovány výlučně na projekty a činnosti neziskové.¹⁶

Koncepce vymezuje šest základních oblastí a v každé oblasti jsou stanoveny další priority:

- Digitalizace knihovních fondů, ochrana a zpřístupnění kulturního dědictví
- Přístup k informačním zdrojům a službám knihoven
- Podpora vzdělávání a čtenářské gramotnosti
- Rovný přístup ke službám knihoven
- Kvalita, efektivita a marketing služeb knihoven
- Rozvoj lidských zdrojů

¹⁶ LESENKOVÁ, Eva. Co je Koncepce rozvoje knihoven ČR a její význam pro činnost knihoven. [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.nlk.cz/publikace-nlk/lekaraska-knihovna/2012/2012-3-4/co-je-koncepce-rozvoje-knihoven-cr-a-jeji-vyznam-pro-cinnost-knihoven>

6.1 Strategická východiska „Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015“

Základním východiskem pro zpracování Koncepce byla strategie „Státní kulturní politika na léta 2009 – 2014“, přijatá usnesením vlády ČR ze dne 19. listopadu 2008 č. 1452, a v širším kontextu hlavní hospodářská reformní agenda Evropské unie „Evropa 2020 – Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění“.¹⁷

Řada dílčích cílů koncepce přímo reaguje na stěžejní iniciativy strategie Evropa 2020:

- Inovace v Unii
 - Zabezpečit efektivní dostupnost elektronických informačních zdrojů pro podporu výzkumu, vývoje a inovací po roce 2011(dílčí díl cíl 7)
- Digitální program pro Evropu
 - Otevření přístupu k zákonnému on-line obsahu prostřednictvím knihoven
 - Digitalizovat textové dokumenty a shromažďovat digitální dokumenty jako součást kulturního a vědeckého dědictví (dílčí díl 1)
 - Vytvořit legislativní, organizační a technické předpoklady trvalého uchování a zpřístupnění publikovaných digitálních a digitalizovaných dokumentů jako důležité složky kulturního dědictví (dílčí cíl 2)
 - Optimalizovat systém povinného výtisku tištěných dokumentů a zavést systém povinného výtisku elektronických dokumentů; zajistit jeho pohotovost centrální zpracování a zpřístupnění, podporovat nástroje pro sdílenou katalogizaci (dílčí cíl 3)
 - Vytvořit podmínky pro zajištění rovného přístupu ke všem druhům publikovaných dokumentů pro účely vzdělávání, výzkumu, vývoje a zpřístupňování kulturního dědictví (dílčí cíl 4)
 - Zabezpečit efektivní dostupnost elektronických informačních zdrojů (dále jen: EIZ) pro širokou veřejnost (dílčí cíl 8)
 - Zajištění přístupu k rychlému a superrychlému internetu
 - Podporovat knihovny jako garanta rovného přístupu k informačním zdrojům a síti internet (dílčí cíl 14)

¹⁷ *Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015 včetně internetizace knihoven: Knihovny pro Evropu 2020* [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: [http://ukr.knihovna.cz/koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2011-2015-/](http://ukr.knihovna.cz/koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2011-2015/)

- Počítačová gramotnost a služby dostupné on-line
 - Vytvořit jednotné rozhraní systému knihoven s cílem zprostředkování všech nabízených služeb z každé knihovny (dílčí cíl 6)
 - Zakotvit podporu zvyšování schopnosti efektivně užívat knihovny ve školských vzdělávacích programech a v koncepci celoživotního učení (dílčí cíl 10)
 - Rozvíjet regionální funkce knihoven regionu s cílem dosáhnout poskytování standardizované úrovně veřejných knihovnických a informačních služeb (dále jen: VKIS) bez ohledu na velikost obce a lokalitu, v níž knihovna působí (dílčí cíl 15)
 - Podporovat marketingové aktivity centrálních i lokálních služeb systému knihoven (dílčí cíl 19)
- Uvolnění potenciálu informačních a komunikačních technologií ve prospěch společnosti – zlepšení přístupu on-line pro osoby s postižením, seniory a další znevýhodněné skupiny obyvatel
 - Zlepšit dostupnost knihoven a jejich služeb, prosadit kritérium bezbariérovosti služeb knihoven jako kritérium hodnocení kvality služeb (dílčí cíl 13)
 - Podporovat šetření informačních potřeb obyvatel na národní a lokální úrovni a využívat je pro optimalizaci VKIS (dílčí cíl 18)
- Program pro nové dovednosti a pracovní místa
 - Podporovat úlohu knihoven jako přirozených center rozvoje občanských i jiných komunit a jejich kreativity (dílčí cíl 9)
 - Propagovat četbu zejména u dětí a mládeže a aktivně podporovat čtenářskou gramotnost realizací aktivit zaměřených na práci s knihou (dílčí cíl 11)
- Evropská platforma pro boj proti chudobě
 - Zlepšit dostupnost knihoven a jejich služeb (dílčí cíl 13)¹⁸

Mnohé ze strategických cílů a následných opatření k jejich realizaci se vážou k iniciativám Evropské komise, týkajícím se digitalizace kulturního obsahu a jeho zpřístupnění, zejména:

¹⁸ tamtéž

- Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů ze dne 30. září 2005 i2010: Digitální knihovny
- Doporučení Komise ze dne 24. srpna 2006 o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti online a o uchování digitálních záznamů
- Závěry Rady o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti online a o uchování digitálních záznamů
- Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů – Evropské kulturní dědictví na dosah jedním kliknutím
- Doporučení Komise ze dne 27. 10. 2011 o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti on – line a o uchování digitálních záznamů

Stejně jako k iniciativám a programům UNESCO, z nichž zaslouží explicitní zmínku program Paměť světa, a nejnovější Manifest IFLA pro digitální knihovny a Strategie podílu UNESCO na podpoře svobodného přístupu k vědeckým informacím a výzkumu, obě schválené na 36. zasedání Generální konference UNESCO dne 10. 11. 2011¹⁹

6.2 Klíčové pojmy dle zákona o knihovnách

Základním právním předpisem upravující problematiku knihoven je zákon č.257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) nabyt účinnosti dne 1. ledna 2002 a nahradil zákon z roku 1959. Zákon upravuje systém knihoven poskytujících veřejné knihovnické a informační služby (dále VKIS) a podmínky jejich poskytování. Z působnosti tohoto zákona vylučuje knihovny provozované na základě živnostenského oprávnění. Klíčovým pojmem, který kromě jiných zákon vymezuje, je pojem knihovna, kterou se rozumí *zařízení, v němž jsou způsobilé*

¹⁹ Tamtéž

zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu poskytovány veřejné knihovnické a informační služby vymezené tímto zákonem, a které je zapsáno v evidenci knihoven.

Dalšími pojmy jsou:

- knihovní jednotka - informační pramen evidovaný jako samostatná jednotka knihovního fondu knihovny,
- knihovní fond - odborně knihovnický zpracovaná, uložená a zpřístupňovaná sbírka knihovních jednotek v určité knihovně
- meziknihovní výpůjční služby - soubor odborných, organizačních a technických činností, které knihovny uskutečňují mezi sebou, s cílem zprostředkovat svým uživatelům knihovní jednotky, popřípadě jejich kopie, bez ohledu na jejich místo uložení.
- historický fond - sbírka historických dokumentů (knih, rukopisů, periodik apod.) budovaná, spravovaná a zpracovávaná v knihovně za účelem uchování a odborného i kulturního využití.
- konzervační fond - knihovní fond s archivní funkcí sloužící pro dlouhodobé uchovávání dokumentů
- speciální fond - části knihovního fondu soustřeďující knihovní jednotky podle druhu nosičů nebo obsahu
- regionální funkce – funkce zpravidla univerzální knihovny zaměřené na vymezený region. Jsou jimi zejména činnosti koordinační, poradenské a konzultační, meziknihovní služby, vzdělávací aktivity, shromažďování, zpracovávání, uchovávání a zpřístupňování dokumentů a informací o daném regionu.
- provozovatel knihovny – právnická osoba poskytující svým jménem knihovnické a informační služby v dané knihovně²⁰

6.3 Systém knihoven

Systém knihoven tvoří kategorie knihoven rozdělené podle zřizovatele:

- Národní knihovna České republiky,
 - Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana,
 - Moravská zemská knihovna v Brně – zřízené Ministerstvem kultury

²⁰ KTD - Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV). [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/IN8H7CV7JKMTV99CF63XJYP6JVSB7C2AI4DMQUF73M56Q9QEY7-00638?func=file&file_name=find-b&local_base=KTD

- Krajské knihovny – zřízené příslušným orgánem kraje
- Základní knihovny – zřízené příslušným orgánem obce
- Specializované knihovny

Knihovny zřizované Ministerstvem kultury ČR

Národní knihovna slouží jako centrum systému knihoven, vlastní univerzální knihovní fond a další specializované fondy, má za úkol trvale uchovávat historický a konzervační fond. Vykonává koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti zejména:

- a) formou souborného katalogu zpracovává evidenci knihovních dokumentů v knihovních fondech knihoven na území České republiky, kterou zpřístupňuje knihovnám,
- b) zpracovává národní bibliografii a zabezpečuje koordinaci národního bibliografického systému,
- c) plní funkci národní agentury pro mezinárodní standardní číslování knih a hudebnin,
- d) plní funkci národního centra meziknihovních služeb České republiky,
- e) plní funkci národního centra mezinárodní výměny oficiálních publikací,²¹
- f) zastupuje knihovny systému knihoven při jednání s kolektivními správci autorských práv ve věci úhrady odměn za užití předmětů ochrany podle zvláštního předpisu²² a provádí úhradu odměn za jejich půjčování
- g) zabezpečuje celostátní koordinaci regionálních funkcí a vyhodnocuje jejich plnění

Moravská zemská knihovna v Brně je knihovnou s univerzálním knihovním fondem, případně doplněným specializovanými fondy; trvale uchovává konzervační fond a historický fond. V Jihomoravském kraji plní funkci krajské knihovny.

Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana je knihovnou s univerzálním knihovním fondem; garantuje zabezpečení a poskytování služeb. Jejím posláním je zpřístupňovat nevidomým a těžce zrakově postiženým občanům informace i umělecké hodnoty, a to prostřednictvím Braillova slepeckého písma, zvukových záznamů, reliéfních grafik a digitálních textů. Mezi hlavní činnosti knihovny patří:

²¹ Vyhláška č. 12/1965 Sb., o Úmluvě o výměně oficiálních publikací a vládních dokumentů mezi státy a Úmluvě o mezinárodní výměně publikací

²² Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). In: Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=49278&nr=121~2F2000&rpp=15#local-content>

- výroba:
- publikací tištěných Braillovým písmem
- zvukových nahrávek knižních titulů, časopisů a odborné literatury
- reliéfní grafiky (ilustrace knih a učebnic pro děti, samostatné obrazové publikace)
- služby (zásilková služba, osobní výpůjčky, rozvážkové služby, přepisovací a načítatelská služba)
- metodická pomoc (pomoc oddělením pro zrakově postižených při knihovnách po celé ČR, půjčování „putovního fondu zvukových knih“)

Krajské knihovny (zřízené příslušným orgánem kraje)

Vlastní univerzální knihovní fond, specializované fondy, historický a konzervační fond. Krajská knihovna má povinnost zajišťovat pro další knihovny v kraji (základní) tzv. regionální služby (vzdělávání knihovníků v regionech, provoz krajských vzdělávacích center, řešení problematiky výměnných fondů, organizace, evidence, dopravy a financování; krajské systémy meziknihovních výpůjčních služeb; kontroly projektů VISK. Tyto knihovny mohou také plnit v místě svého sídla funkci základní knihovny, v tomto případě zajišťují též veřejné knihovnické a informační služby obce.²³

Základní knihovny

Jsou to veřejné knihovny vykonávající, informační, kulturní a vzdělávací činnosti, tvořící podle nového knihovního zákona, součást systému knihoven. Knihovnu s univerzálním knihovním fondem zřizuje příslušný orgán obce.

Specializované knihovny

Tyto knihovny uchovávají specializovaný knihovní fond a vykonávají vzdělávací, výzkumné, poradenské, koordinační, informační, analytické a odborné činnosti pro knihovny v jejichž rámci zejména

²³ Čermáková, Blanka. Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky

- a) spolupracuje s Národní knihovnou při zpracování národní bibliografie a při zpracování souborného katalogu,
- b) zpracovává a zpřístupňuje tématické a oborové bibliografie a databáze,
- c) ve spolupráci s Národní knihovnou plní funkci centra meziknihovnických služeb v oblasti své specializace,
- d) spolupracuje s knihovnami v oblasti své specializace při zavádění nových technologií v oblasti zajištění veřejných knihovnických a informačních služeb.²⁴

6.4 Rozdělení knihoven podle kritéria dostupnosti služeb pro veřejnost²⁵

Veřejné knihovny jsou významné kulturní a vzdělávací instituce, které poskytují veřejnosti přístup k informacím, vědomostem a umělecké tvorbě skrze rozmanité služby a zdroje. Jsou podporovány, dotovány a zřizovány národní, regionální či místní správou, eventuálně jinou společenskou organizací a jejich služby jsou poskytovány bez rozdílu všem.²⁶ Pro výpůjční služby je nutné zřízení čtenářského průkazu. Podmínky jsou uvedeny v knihovním řádu knihovny.

Knihovny obecní, městské, krajské a národní – knihovny s univerzálním fondem, někdy i se speciální sbírkou vztahující se k určitému místu, regionu. Budují fond pro všechny věkové kategorie. Krajské knihovny, Moravská zemská knihovna v Brně, Národní knihovna ČR a Vědecká knihovna v Olomouci budují fond na základě práva povinného výtisku tištěných dokumentů (regionální, celostátní). Zpřístupňují informační zdroje a dokumenty s univerzálním zaměřením, popřípadě vztahující se k regionu. Součástí jsou i služby pro minoritní skupiny obyvatel a znevýhodněné uživatele.

Specializované knihovny jsou zaměřené na jednotlivé obory lidského vědění a tomu přizpůsobují svůj knihovní fond jak tištěných tak i elektronických dokumentů. Poskytují veřejné a knihovnické služby všem zájemcům o daný obor. Různá omezení mohou plynout z licenčních podmínek jednotlivých dokumentů.

²⁴ Zákon č.257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) In: Sbírka zákonů České republiky. 2001, částka 98, s. 5683.

²⁵ POSPÍŠILOVÁ, Jindřiška. *Knihovna.cz : Projekt portálu veřejných knihovnických a informačních služeb pro nejširší veřejnost* [online]. 2004 , 20. 5. 2005 [cit. 2013-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.knihovny.cz/index.php3>>.

²⁶ *Služby veřejných knihoven*. 1. vyd. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků, 2002, 127 s. ISBN 80-858-5114-8.

Vysokoškolské knihovny jsou knihovny se specializovaným fondem tištěných i elektronických zdrojů zaměřených na zabezpečení vyučovaných oborů, nejen z hlediska získání informací, ale i rozvoje daného oboru v rámci výzkumných prací. Služby jsou poskytovány vyučujícím, studentům a ostatním zaměstnancům školy. Většina vysokoškolských knihoven poskytuje služby i zájemcům z řad veřejnosti v souladu se svým knihovním řádem.

Zámecké knihovny jsou to knihovny umístěné v konkrétním objektu státním či soukromém, nebo knihovny, které jsou ve správě Národního muzea v Praze. Služby poskytují na základě dohody k badatelským účelům.

Školní knihovny jsou knihovny zřizované na základních, středních nebo vyšších odborných školách. Hlavním úkolem je informační a dokumentační zabezpečení vyučování. Služby jsou poskytovány pouze v rámci školy.

Veřejné knihovnické a informační služby musí knihovny poskytovat v zásadě bezplatně. Jde o služby spočívající v: zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny nebo prostřednictvím meziknihovních služeb z knihovního fondu jiné knihovny, poskytování ústních bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší, zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy, umožnění přístupu k vnějším informačním zdrojům, ke kterým má knihovna bezplatný přístup, pomocí telekomunikačního zařízení. Zákon však taxativně vymezuje služby, za které knihovna může požadovat úhradu skutečně vynaložených nákladů. Jedná se o tyto služby:

- Zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovních fondů jiných knihoven zprostředkováním jejich rozmnoženin v rámci meziknihovních reprografických služeb,
- Zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny, které mají povahu rozmnoženin zvukového či zvukově obrazového záznamu,
- Zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovních fondů knihoven v rámci mezinárodních meziknihovních služeb.

Dále zákon umožňuje provozovateli knihoven poskytovat další služby jako např. kulturní, výchovnou, vzdělávací činnost.

V §14 knihovní zákon řeší meziknihovní služby. V důvodové zprávě ke knihovnímu zákonu se píše, že: *“cílem meziknihovních služeb je zajištění přístupu uživatelů veřejné knihovny k informacím bez ohledu na místo uložení knihovního dokumentu. Meziknihovní služby jsou založeny na principu vzájemnosti, z něhož vyplývá pro veřejnou knihovnu povinnost poskytnout jiné veřejné knihovně pro jejího uživatele službu z vlastního knihovního fondu, je-li o to požádána“*²⁷

Pří meziknihovní výpůjčce vzniká vztah mezi dvěma knihovnami, které zákon označuje jako *knihovnu žádající a knihovnu dožádanou*.

Podrobnou úpravu meziknihovní služby obsahuje prováděcí vyhláška Ministerstva kultury č. 88/2002 Sb. Nástroj kontroly rozsahu a hodnotě knihovního fondu dále rozpracovává prováděcí vyhláška Ministerstva kultury č. 88/2002 Sb.

Podpora knihoven je dle zákona poskytována z peněžních prostředků státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu formou dotací. Pravidla poskytování dotací dále upravuje Nařízení vlády č.288/2002 Sb. Knihovní zákon dále upravuje postup při vyřazování knihovních dokumentů, stanovuje povinnosti při ochraně knihovního fondu a stanovuje sankce za porušení povinností stanovených tímto zákonem.

Dalšími souvisejícími právními předpisy jsou:²⁸

- Zákon o neperiodických publikacích č. 37/1995 Sb. ve znění pozdějších předpisů
- Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů č. 46/2000 Sb. ve znění pozdějších předpisů (tiskový zákon)
- Zákon č. 398/2006 Sb., úplné znění zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů
- Zákon o ochraně osobních údajů č. 101/2000 Sb. Ve znění pozdějších předpisů
- Zákon o svobodném přístupu k informacím č. 106/1999 Sb. Ve znění pozdějších předpisů

²⁷ Knihovní zákon: důvodová zpráva. *Daidalos: informační server pro knihovníky*. [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupný z <http://daidalos.ff.cuni.cz/docs/knih_zakon_dz.php>.ISSN 1213-1482.

²⁸ Znění těchto zákonů týkající se legislativy knihoven jsou k dispozici na webových stránkách Národní knihovny ČR. Národní knihovna. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=01_Legislativni_dokumenty.htm&PHPSESSID=d7af6b92f7276ba031ecd66f5c87869c

6.5 Veřejné knihovnické a informační služby

Podle zákona č.257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb v §4 veřejné knihovnické informační služby spočívají:

- a) ve zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny nebo prostřednictvím meziknihovních služeb z knihovního fondu jiné knihovny,
- b) v poskytování ústních bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší,
- c) ve zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy,
- d) v umožnění přístupu k informacím na internetu, ke kterým má knihovna bezplatný přístup.

Tyto veřejné knihovnické a informační služby, výše uvedené, je provozovatel knihovny povinen poskytovat bezplatně, s výjimkou

- a) zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny, které mají povahu rozmnoženin zvukového či zvukově obrazového záznamu²⁹
- b) zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovních fondů jiných knihoven zprostředkováním jejich rozmnoženin v rámci meziknihovních reprografických služeb,
- c) zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovních fondů knihoven v rámci mezinárodních meziknihovních služeb.

Provozovatel může poskytovat další služby spočívající zejména

- a) v umožnění přístupu k placeným informacím na internetu,
- b) v kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti,
- c) ve vydávání tematických publikací,
- d) v poskytování reprografických služeb,
- e) v poskytování písemných bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší.

²⁹ Zákon č.121/2000 Sb.,o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). In: Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=49278&nr=121~2F2000&rpp=15#local-content>

Provozovatel knihovny je oprávněn požadovat za poskytování knihovnických a informačních služeb, uvedených v druhém odstavci písmena a) až c), a dalších služeb úhradu skutečně vynaložených nákladů, dále je oprávněn požadovat úhradu nákladů vynaložené na administrativní úkony spojené s evidencí uživatelů knihovny, tyto podrobnosti poskytování knihovnických a informačních služeb jsou upraveny v knihovním řádu každé knihovny.

6.6 Programy a projekty na podporu knihoven v ČR

Veřejné informační služby knihoven (VISK)

Program Veřejné informační služby knihovny (VISK) je připravován ve spolupráci Ministerstva kultury ČR, Národní knihovny ČR a Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR. Program VISK byl součástí Akčního plánu realizace státní informační politiky přijaté vládou ČR v roce 1999. Program VISK byl provázán také s dalšími programy realizovanými v rámci Státní informační a komunikační politiky³⁰.

Základním cílem programu VISK je „inovace veřejných informačních služeb knihoven na bázích informačních technologií“.³¹ Především se jedná o poskytování veřejného přístupu k místu vybavenému informační technologií s kvalifikovanou obsluhou, podpoře celoživotního vzdělávání, poskytování knihovnických a informačních služeb sociálním a národnostním menšinám, poskytování informací pro oblast výzkumu a vývoje, uchovávání a zpřístupnění národního kulturního bohatství.

Program VISK zahrnuje i četné dílčí cíle, mezi něž patří vybavení knihoven informační technikou a jejich připojení na Internet, stejně jako zlepšení počítačové gramotnosti knihovníků³²

Program VISK je členěn na devět vzájemně provázaných podprogramů, které naplňují stanovené cíle:

³⁰ Jednalo se o Program Elektronické služby veřejné správy (MV), Program Portál veřejné správy (MV), Program kontaktní místa veřejné správy (MV), Program Veřejné informační služby (MV), Program informační gramotnosti (MŠTM), Program vzdělávání pracovníků veřejné správy (MŠTM)

³¹ VISK veřejné informační služby knihoven: program Ministerstva kultury. [online]. [cit. 2013-03-19].

Dostupné z: <http://visk.nkp.cz/VISKcile.htm>

³² tamtéž

VISK 1 (koordináční centrum programu VISK)

- koordinace zavádění informačních technologií v oblasti knihoven
- spolupráce na realizaci PIK („Projekt internetizace knihoven“)

VISK 2 (Mimoškolní vzdělávání knihovníků)

- vyškolení pracovníků knihoven v dovednostech práce s ICT na úrovni evropského standardu European Computer Driving Licence

VISK 3 (Informační centra veřejných knihoven – ICEKNI)

- systematická podpora šíření a poskytování informací občanům prostřednictvím knihoven s využitím ICT, zejména prostřednictvím veřejně přístupné informační sítě, funkce knihovny jako informačního centra obce

VISK 4 (Digitální knihovna a archiv pro informační služby knihoven)

- vybudování, provoz a zpřístupnění všestranně funkční digitální knihovny a archivu, který umožní skladování velkého objemu digitálních dokumentů

VISK 5 (Národní program retrospektivní konverze katalogů knihoven v ČR – RETROKON)

- retrospektivní konverze katalogů je převod katalogů z lístkové do digitální podoby
- zpřístupnění katalogů největších českých knihoven prostřednictvím internetu

VISK 6 (Národní program digitálního zpřístupnění vzácných dokumentů Memoriae Mundi Series Bohemica)

- digitální zpřístupnění a ochrana kulturního dědictví obsaženého v dokumentech dochovaných na teritoriu České republiky

VISK 7 (Národní program mikrofilmování a digitálního zpřístupňování dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru – Kramerius)

- záchrana a zpřístupnění bohemikálních dokumentů tištěných na kyselém papíru, jejichž existence je ohrožena rozpadem (křehnutím) papírového nosiče

VISK 8/A (Informační zdroje)

- zajištění dostupnosti informačních zdrojů formou multilicencí

VISK 8/B (Jednotná informační brána)

- zpřístupnění informačních zdrojů prostřednictvím Jednotné informační brány

VISK 9 (CASLIN – Rozvoj Souborného katalogu CASLIN a souboru národních autorit)

- rozvoj CASLIN – Souborného katalogu ČR
- projekt “Kooperativní tvorba a využívání souborů národních autorit”³³

6.7 Program rozvoje informační sítě veřejných knihoven

Projekt navazuje na státní informační politiku. Cílem je zajištění rovnoprávného přístupu občanů k informačním zdrojům prostřednictvím sítě veřejných knihoven včetně využití Internetu. Podpora uživatelů při vyhledávání v informačních sítích a zprostředkování základní informační gramotnosti.³⁴

V rámci této koncepce jsou vymezovány mimo jiné veřejné informační služby, které jsou dvojího typu.

Veřejné informační služby prvního typu koncepce charakterizuje takto: „ podle listiny základních práv a svobod, čl. 17, odst. 1, 2, 4, a 5 má každý občan zaručeno právo na informace. Každý má právo informace svobodně vyhledávat a šířit, kromě případů stanovených zákonem.“

Veřejnost má právo na informace, které mají k dispozici státní orgány, orgány územní samosprávy, jakož i další subjekty, které rozhodují na základě zákona o právech a povinnostech občanů a právnických osob.

„Stát bude podporovat zavádění informačních a komunikačních technologií pro poskytování veřejných informací. Využíváním těchto metod, při zachování stávajících klasických (papírových), umožní poskytovat informace novou efektivnější formou v rozšířeném čase a na veřejně přístupných místech. Ekonomicky dostupné je zpřístupnění informací veřejné správy a veřejného sektoru prostřednictvím Internetu.

³³ VISK Projekty na podporu knihoven. [online]. [cit. 2013-03-19]. Dostupné z:

http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=05_Projekty_na_podporu_knihoven.htm

³⁴ ÍCEKNI STÁTNÍ INFORMAČNÍ POLITIKA - VEŘEJNÉ INFORMAČNÍ SLUŽBY PROGRAM ROZVOJE INFORMAČNÍ SÍTĚ VEŘEJNÝCH KNIHOVEN: Informační centra veřejných knihoven. In: Dostupné z: http://wwwold.nkp.cz/o_knihovnach/konsorcia/skip/Financovani.htm

Za nejdemokratičtější prostředek lze považovat informační terminály (informační kiosky), umístěné na všeobecně dostupných a frekventovaných místech, umožňující za pomoci multimediálních technologií snadný a volný přístup k informacím.“

„Veřejné služby druhého typu odpovídají širšímu pojetí státní informační politiky, které informačně zajišťují potřeby uživatelské veřejnosti různých kategorií (podle odbornosti, stupně vzdělání, osobních zájmů, národnostní a etnické příslušnosti, pracovních úkolů, výzkumných a vědeckých záměrů, studijních cílů) z místních, regionálních, národních i mezinárodních zdrojů jak veřejných tak i privátních, nebyly zohledněny v žádném z dokumentů zabývajících se úkoly státu v této oblasti (kromě nyní již překonané a nikdy nenaplněné Koncepce rozvoje veřejných informačních služeb v ČR, přijaté usnesením vlády ČR č. 367/1992).

Proto je potřeba zařadit komplex veřejných informačních služeb do kontextu státní informační politiky a v první řadě se zabývat jejich systémem jako:

- „nástrojem zpřístupňování informací veřejného sektoru,
- zárukou informační obsluhy obyvatelstva umožňující rozvoj osobnosti, fungování občanského společenství a tudíž i hospodářský i kulturní rozkvět státu,
- soustavnou institucí, vyhledávající, organizující a uchovávající informační zdroje jak v podobě klasických médií, tak elektronické“³⁵

³⁵ tamtéž

6.8 Standard veřejných knihovnických a informačních služeb

Ministerstvo kultury České republiky v návaznosti na zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), a v souladu s Konceptí rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 – 2010 vydává metodický pokyn k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými nebo provozovanými obcemi a kraji na území ČR.³⁶

Metodický pokyn stanovuje základní kvantitativní a kvalitativní podmínky pro poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb (VKIS) pro knihovny zřizované a /nebo provozované obcemi a kraji na území ČR, zapsané v evidenci knihoven Ministerstva kultury. Všechna ustanovení metodického pokynu mají povahu doporučení, pokud nejsou totožná s ustanovením knihovního zákona nebo vyhlášky.³⁷

Ostatní knihovny, například vysokoškolské, akademické, lékařské, muzejní apod. mají specializovaný charakter a jsou primárně určeny vymezenému okruhu uživatelů a nelze je strukturovat podle počtu obyvatel. Z hlediska koncepce VKIS není účelné je standardizovat. Pro specifikaci dostupnosti služeb těchto knihoven je dostačující uplatnění hlavního principu knihovního zákona, tedy poskytování VKIS způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu³⁸

6.9 Program internetizace knihoven (PIK)

Cílem projektu je připojení všech knihoven poskytující veřejné knihovnické a informační služby dle knihovního zákona k internetu a umožnit tak přístup k informačním zdrojům, ke kterým má knihovna bezplatný přístup pomocí telekomunikačního zařízení. PIK

³⁶ Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky. In: Dostupné z: <http://knihovnam.nkp.cz/docs/Methodpokyn-standardVKIS.pdf>

³⁷ Vyhláška Ministerstva kultury č. 88/2002 Sb., k provedení zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In: *Sbírka zákonů*. 21.2.2002, 39/2002. Dostupné z: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/Zakon257Vyh1.htm

³⁸ Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky. In: Dostupné z: <http://knihovnam.nkp.cz/docs/Methodpokyn-standardVKIS.pdf>

vznikl na základě úkolů Ministerstva informatiky ČR k plnění cílů státní informační a komunikační politiky ČR eČesko 2006.

Ke dni 28. 3. 2013 dojde k ukončení smlouvy mezi společností Telefónica Czech republik, a.s., a Ministerstvem kultury, na jejichž základě jsou hrazeny poplatky za internetové připojení knihoven, které jsou zapojeny do tzv. Projektu internetizace knihoven. Připojení po tomto datu bude plně v kompetenci provozovatelů knihoven a Ministerstvo kultury se na realizaci a financování nebude podílet. Na webových stránkách www.internetprovsechny.cz/knihovny, jehož cílem je navázat na projekt internetizace knihoven v rámci kterého bylo zdarma připojeno cca. 3200 knihoven. Jsou zde označeni operátoři, kteří se k projektu připojili, jsou ochotni knihovny připojit buď zdarma, nebo v rámci již funkčního, placeného připojení, které poskytují pro stovky obecních a městských úřadů.³⁹

Národní program počítačové gramotnosti

V únoru 2003 zahájilo Ministerstvo informatiky „Národní program počítačové gramotnosti“, zaměřený na nejširší veřejnost. Jejím cílem je naučit veřejnost pracovat s počítačem. Tento program je založen na praktických dvouhodinových kurzech, kde za doprovodu lektorů jsou účastníci uváděni do základů práce s počítačem, připojení internetu, vyhledávání informací na internetu a práce s elektronickou poštou. Zvyšování počítačové gramotnosti široké veřejnosti patří mezi hlavní priority státní informační a komunikační politiky.⁴⁰

Knihovna 21. století

Tento grantový program byl zahájen v roce 1999 a podporuje například všeobecnou dostupnost knihovnických služeb pro občany se zdravotním postižením (nákup knihovního fondu a technického zařízení pro nevidomé a slabozraké uživatele), práci s národnostními menšinami a integraci cizinců (nákup knihovního fondu pro národnosti menšiny, realizace výstav, besed nebo soutěží), kulturní, výchovnou a vzdělávací činnost (projekty zaměřené na rozvoj čtenářství, přednášky, besedy, soutěže a výstavy, vydávání publikací a ochranu

³⁹ Knihovny: Projekt pro knihovny. [online]. [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://www.internetprovsechny.cz/knihovny/>

⁴⁰ Státní informační a komunikační politika – e-Česko 2006. In: [online]. [cit. 2013-03-17]. DOI: Státní informační a komunikační politika – e-Česko. Dostupné z: http://knihovnam.nkp.cz/docs/SIKP_def.pdf

knihovního fondu před nepříznivými vlivy prostředí (prevence plísní a ochrana před nepříznivými vlivy prostředí, restaurování historických a vzácných knihovních fondů)⁴¹

i2010 Digitální knihovny

Digitální knihovny jsou organizované sbírky digitálního obsahu zpřístupněné veřejnosti. Mohou obsahovat digitalizovaný materiál, například kopie knih a „jiných fyzických materiálů z knihoven a archivů. Také mohou být založeny na informacích, které již byly v digitálním formátu vytvořeny. Týká se to ve větší míře vědeckých informací, kdy jsou v digitálních úložištích uloženy digitální publikace a velké množství informací.

Cílem iniciativy „digitální knihovny“ je usnadnit používání evropských informačních zdrojů v on-line prostředí a dosáhnout toho, aby jejich používání bylo v tomto prostředí zajímavější.

Praktická realizace projektu EDK byla zahájena v roce 2007, kdy byla založena Nadace Evropská digitální knihovna (European Digital Library Foundation), která byla výsledkem dohody o spolupráci mezi evropskými archívy, knihovnami, muzei a audiovizuálními archívy.⁴² Za finanční podpory Evropské komise byl připraven portál EDK, nazývaný EUROPEANA jehož verze je na <http://www.europeana.eu/>. V současnosti jsou na tomto portálu přes čtyři miliony digitalizovaných objektů, včetně knih, fotografií, map, zvukových nahrávek, filmů a archivních záznamů z evropských knihoven, archivů, muzeí a audiovizuálních sbírek. Toto číslo se bude zvyšovat, jak se budou postupně připojovat další instituce a jak bude probíhat digitalizace a zpřístupňování dokumentů.⁴³

⁴¹ Knihovna 21. století. [online]. [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=02_Knihovna21.htm

⁴² Např. <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1784>

⁴³ FALADOVÁ, Adéla. *Evropská digitální knihovna a autorské právo* [online]. 2008[cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://www.inforum.cz/pdf/2008/faladova-adela-cze.pdf>

7 Postavení odborné knihovny Vězeňské služby České republiky v síti veřejných knihoven

U základních a specializovaných knihoven knihovní zákon připouští i zřízení subjektem odlišným od těch, které jsou uvedeny v zákoně. Takovým specifickým subjektem je i Vězeňská služba ČR.

V systému knihoven zákon rozlišuje výše uvedené druhy knihoven, které vymezuje na základě jejich funkce a uvádí obsah jejich činnosti. Specializované knihovny umístěné v neveřejných objektech jsou knihovny se specializovaným fondem tištěných i elektronických zdrojů. Služby poskytují většinou v rámci své organizace, pro ostatní zájemce z řad veřejnosti v souladu s pravidly, které jsou uvedeny v knihovním řádu.⁴⁴

7.1 Vězeňská služba České republiky

Vězeňská služba jako bezpečnostní sbor je nedílnou součástí veřejné správy. Byla zřízena zákonem České národní rady ve smyslu § 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky ze dne 17. listopadu 1992 s účinností od 1. 1. 1993.

Vězeňská služba zajišťuje zejména výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody v rozsahu stanoveném zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů, ochranu pořádku a bezpečnost výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství Ministerstva spravedlnosti.

Základními organizačními jednotkami jsou Generální ředitelství, Vazební věznice a Věznice, Institut vzdělávání a Ústav pro výkon zabezpečovací detence (ÚpVZD)

Vězeňskou službu řídí generální ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti, jemuž také odpovídá za činnost vězeňské služby. Generální ředitelství zabezpečuje plnění společných úkolů ostatních organizačních jednotek, které metodicky řídí a kontroluje. V čele vazebních věznic, věznic, Institutu vzdělávání a ÚpVZD jsou ředitelé, které jmenuje a odvolává generální ředitel.

⁴⁴ Knihovní řád Knihovny Institutu vzdělávání Vězeňské služby České republiky - příloha

Vězeňská služba se člení na:

- vězeňskou stráž, která střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, střeží vazební věznice a věznice,
- justiční stráž, která zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství, Ministerstva spravedlnosti a v jiných místech jejich činnosti,
- správní službu, která rozhoduje ve správním řízení a zabezpečuje organizační, ekonomickou, vzdělávací, výchovnou, zdravotnickou a další odbornou činnost,
- pověřené orgány Vězeňské služby, které mají postavení a plní úkoly policejního orgánu v řízení o trestných činech příslušníků Vězeňské služby.

Institut vzdělávání Vězeňské služby České republiky je rezortní vzdělávací středisko s celorepublikovou působností, které zajišťuje profesní teoretickou a praktickou přípravu příslušníků a občanských zaměstnanců Vězeňské služby ČR zřízené zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážní ČR.

Institut vzdělávání vytváří potřebné podmínky pro soustavné prohlubování odborné úrovně zaměstnanců, organizuje a zabezpečuje zejména základní profesní přípravu, specializační kurzy a další formy odborného vzdělávání v Programu celoživotního vzdělávání. Pro naplnění tohoto cíle, včetně odborného růstu všech zaměstnanců, vyvstala potřeba zřízení odborné knihovny.

Pohledem do historie jsme zjistili, že knihovna respektive úzce specializovaný knihovní fond vzdělávacího střediska byl vždy jeho nedílnou součástí, nicméně sloužil pouze jen jako studijní materiál pro odborné lektory a posluchače nástupních kurzů a programů celoživotního vzdělávání.

V rámci plnění nové Koncepce vzdělávání pracovníků ve vězeňské službě, která se datuje od roku 1996, kdy Celoživotní vzdělávání bylo pojato jako cílevědomá, plánovitá a všestranná kultivace každého zaměstnance ve vězeňské službě se pro potřeby zvyšování vzdělanostní úrovně postupně rozšiřoval i odborný knihovní fond.

Aby byla zajištěna kontinuita vzdělávání, začaly se hledat cesty jak zajistit rozšíření knihovního fondu a zároveň ho zpřístupnit i studentům vysokých škol, kteří studují problematiku penologie. K vytváření podmínek pro naplňování vyššího odborného a vysokoškolského vzdělání významně napomohla úzká spolupráce Institutu vzdělávání VS s vysokými školami: Filosofickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze, Ekonomicko-správní

fakultou a pedagogickou fakultou Masarykovy university v Brně, Institutem mezioborových studií v Brně, Pedagogickou fakultou Palackého univerzity v Olomouci, Pedagogickou fakultou Technické univerzity v Liberci a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně, které od roku 2001 předkládaly vězeňské službě nabídky ke studiu. Od roku 2006 se spolupráce rozšířila o Západočeskou univerzitu v Plzni a Vysokou školu tělovýchovy a sportu PALESTRA Praha. IVVS poskytla prostory pro výuku studentů v oboru penitenciární péče Technické fakulty v Liberci a oboru Sportovní a volnočasový pedagog Vysoké školy tělovýchovy a sportu Palestra.

7.2 Vznik knihovny

Knihovna Institutu vzdělávání vězeňské služby ve Stráži pod Ralskem je evidovaná u Ministerstva kultury České republiky v evidenci knihoven pod číslem 2187/2002 jako základní knihovna se specializovaným knihovním fondem, která se řídí zákonem č.257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon).⁴⁵

V důsledku různých organizačních změn v resortu justice byla do Institutu vzdělávání převedena část knihovního fondu Justiční akademie a Knihovna generálního ředitelství Vězeňské služby ČR.

Knihovna sídlila v přízemí budovy IVVS, ve dvou místnostech, jedna byla používána jako studovna, byla vybavena stoly a židlemi. Bohužel zde nebylo připojení na internet, toto se kompenzovalo návštěvou internetového klubu, který byl v místnosti vedle knihovny. Druhá místnost byla vybavena dřevěnými regály, kde byl uložen knihovní fond kolem jednoho tisíce kusů odborné literatury a kolem třiceti kusů beletrie.

Vzhledem k tomu, že knihovna obsahovala specializovaný fond zaměřený více na pedagogiku, psychologii, sociologii, filozofii, byly knihy řazeny podle oborů pro snadné vyhledávání. Každá kniha měla vložen knižní lístek, na který se zaznamenávaly jednotlivé výpůjčky. Knihy byly evidovány ve skladovém programu Sklad 3, používaném Vězeňskou službou ČR k evidenci majetku, který evidoval knihy jen jako majetek. Tento program neměl

⁴⁵ Zákon č.257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) In: Sběrka zákonů České republiky. 2001, částka 98, s. 5683

žádné potřebné standardy nutné k zpracování knihovního fondu. Souběžně se skladovým programem byl veden jako pomocná evidence seznam, vytvořený v programu ACCESS do kterého se zapisovalo přírůstkové číslo, název knihy, cena, vydavatel.

Takto byl knihovní fond veden i přesto, že Institut vzdělávání vlastnil program KP-WIN, ve kterém se bohužel nepracovalo.

V červnu roku 2006 na základě změny v zákoně č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích došlo ke změně sídla Justiční akademie ze Stráže pod Ralskem do Kroměříže a její sloučení s Justiční školou v Kroměříži. Tímto přesunem byla zrušena Knihovna Justiční akademie ve Stráži pod Ralskem, část fondu byl nabídnut Institutu vzdělávání, zbylá část byla převedena do Justiční akademie v Kroměříži. Tímto jsme získali více jak osmset kusů knih odborné literatury a něco málo beletrie. Z odborné literatury je zde zastoupeno z větší části právo, psychologie, pedagogika, management, ekonomika, náboženství, filosofie, sociologie, lékařství, výpočetní technika, slovníky, historie.

Knihovna Justiční akademie zpracovávala knihovní fond v knihovnickém programu KP-WIN s přírůstkovými čísly za sebou a řazením podle Mezinárodního desetinného třídění (MDT).

V srpnu 2006 se rozhodlo o zrušení Odborné knihovny Generálního ředitelství Vězeňské služby v Praze a převedení celého fondu do IVVS Stráž pod Ralskem, kam se přenesou i vypůjčování materiálů a odborných knih pro celou vězeňskou službu.

Historie Odborné knihovny GŘ sahá do roku 1967, kdy byl založen Výzkumný ústav penologický SNV u jehož zrodu stál doc. PhDr. Jiří Čepelák, CSc. „První slova směřující ke vzniku knihovny také v roce 1967 vyslovil doc. Čepelák:

„Nezbytnou integrální součástí ústavu je dokumentační služba, zpracovávající a pořádající literární informace z domácí a hlavně zahraniční literatury. Tato služba, stejně jako služba knihovnická, se nezřizuje v ústavu jen pro potřeby ústavu samého, ale má být k dispozici všem zájemcům z praxe. Doufáme, že se podaří v brzké době, aby se knihovna a dokumentační služba ústavu stala centrem stále více vyhledávaným pracovníky z nápravně výchovných ústavů, čerpajícími zde informace pro svou práci.“⁴⁶

⁴⁶ BAJCURA, Lubomír. 30 let existence Odborné knihovny GŘ. *České vězeňství*. 1997, roč. 5, č. 3, s. 31-34. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/1997/CV3_1997zm.pdf31

Knihovní fond o počtu asi čtyř tisíc svazků byl převzat v říjnu 2006. Nové přírůstky knihovnice zapisovala ručně do přírůstkového seznamu od roku 1965, zápis přírůstků vždy začínal od čísla jedna. Přírůstkové číslo se vždy lomilo rokem zpracování knihy. V každé knize byl knižní lístek, kam se zaznamenávaly výpůjčky. Byl zde vytvořen lístkový katalog, jmenný a věcný katalog. Fond byl řazen v knihovně podle oborů, knihovna se hlavně specializovala na publikace týkající se vězeňství – penologie, psychologie, psychiatrie, filozofie, sociologie, pedagogiky, medicíny, práva, slovníky, ekonomiky a řízení, encyklopedie a ostatní materiály byli i přímo v českém vězeňském rezortu připravované neperiodické speciální interní materiály („bulletiny“, „metodické příručky“ a Studijní a informační materiály). Z periodik vycházel od roku 1973 -1990 Zpravodaj SNV, předchůdce časopisu České vězeňství, který vycházel od roku 1992 do současnosti. Všechny tyto publikace a materiály jsou i dnes ve fondu Knihovny Institutu vzdělávání.

U tohoto fondu bylo nutno před zpracováním do automatizovaného knihovního programu provést obsahovou prověrku fondu, to znamená, že se musely vyřadit knihy, které měly buď špatný fyzický stav, nebo neaktuální a překonaný obsah.

V lednu 2007 nám byly předány prostory pro knihovnu a sklad po bývalé Knihovně Justiční akademie. V knihovně se nachází policové regály ze světlého dřeva na uložení knihovního fondu, dále jsou zde čtyři stolky o 12 místech k možnosti studia, přístup na internet zajišťuje 15 počítačů. Knihovna poskytuje pro uživatele scanner ke scanování dokumentů a tiskárnu.

Je zde i místnost pro knihovníka, kde je umístěn pracovní stůl s počítačem a čtečkou čárových kódů. Aktuální fond z Institutu a Justiční akademie a odborné knihovny generálního ředitelství byl uložen do regálů v knihovně, další část knihovního fondu z obou přebíraných knihoven, byla zatím uložena do skladu s kovovými posuvnými regály, kde knihy zůstanou prozatím uložené a jsou postupně zpracovány.

7.3 Budování a organizování nového knihovního fondu

Vzhledem k rozsáhlosti a nejednotnosti v evidenci jednotlivých převzatých fondů bylo třeba budování fondu rozložit do tří etap.

1. Etapa - zakoupení kvalitního knihovního programu, který by splňoval standardy ke zpracování dat
2. Etapa - obsahová prověrka knihovního fondu a zpracování a sjednocení označení celého knihovního fondu
3. Etapa – doplňování a obnova knihovního fondu v souladu se standardy veřejných knihovnických a informačních služeb.

Etapa první

Institut vzdělávání převzetím knižního fondu z Justiční akademie, která evidovala knižní jednotky v knihovním programu KP - WIN zakoupil vyšší verzi tohoto programu KP - SQL, který mimo jiné podporuje i převod už zpracovaných záznamů z Národní knihovny a České národní bibliografie.

Nákup programu, který splňuje standardy zpracování dat ve formátu Marc21 dle pravidel AACR2, možnost aktualizace záznamů pomocí Z39,50 klienta, správa přírůstků, signatur a čárového kódu, tiskové sestavy (přírůstkový, úbytkový a místní seznam, bibliografické sestavy ...), výpůjční modul pro snadné vypůjčování a vracení zadáním nebo sejmutím čárového kódu nebo přírůstkového čísla, signatury. Tyto parametry KP - SQL splňuje a nám usnadní a urychlí evidenci a zpracování celého knihovního fondu.

Etapa druhá

Tato etapa byla velmi časově náročná právě z hlediska roztržitosti a nejednotnosti v evidenci jednotlivých převzatých knihovních fondů.

Nákupem knihovního programu KP SQL a zároveň překlopením dat Justiční akademie do tohoto programu z KP - WIN, bylo umožněno začít rovnou se zpracováváním knihovního fondu Institutu vzdělávání. Knihy jsou označeny signaturami, které jsou zpracovány dle PSH (polytematický strukturovaný heslář) – jedná se o česko-anglický heslář (předmětový selekční jazyk), který byl vytvořen Státní technickou knihovnou. Z nové verze hesláře je využito několik základních řad a jejich zkratky, které jsou vhodné pro naši evidenci.

Po zpracování všech knihovních jednotek Institutu byla provedena obsahová prověrka převedeného fondu Odborné knihovny GR. Ve fondu obsahujícím 4 000 svazků odborné literatury, byla část buď ve špatném fyzickém stavu, nebo měla neaktuální a překonaný obsah.

Tyto knihy byly nejdříve nabídnuty na základě tzv. nabídkové povinnosti jiným knihovnám, protože se nepřihlásila žádná knihovna, došlo k vyřazení knih ze stavu knihovny.

Etapa třetí

Doplnění a obnovení knihovního fondu je závislé na výši přidělených finančních prostředků. Bohužel v době restriktivních opatření ve státní správě není dostatek finančních prostředků pro každoroční obnovování knihovního fondu.

Knihovna IVVS má ve svém knihovním fondu i vzácná díla historické hodnoty jako jsou například Trestní zákony Československé republiky z roku 1927, Služební předpisy pro úředníky a dozorčí personál c. k. trestnic z roku 1889, nebo knihu o vězeňské architektuře Prison Architecture. Mezi nejstarší náleží svazek záznamů z jedné pražské věznice z roku 1797, je ručně psaný německy, čili kurentem.

Vězeňská služba kromě resortního časopisu České vězeňství od roku 2003 vydává Kabinet dokumentace a historie Vězeňské služby i historický penologický časopis „Historická penologie“, které popisuje historická období, prostředí a zajímavosti z Vězeňské služby, týkající se nejen historie věznění a vězeňství. Tyto časopisy jsou pro veřejnost dostupné na internetových stránkách Vězeňské služby ČR.

V současné době je v knihovně k 31. 12. 2012 zaregistrováno 9 000 knihovních jednotek. V minulém roce bylo zrealizováno 25 meziknihovních výpůjček z toho 5 výpůjček Městská knihovna Česká Lípa, 15 výpůjček Krajská vědecká knihovna v Liberci a 5 výpůjček z Knihovny Ministerstva spravedlnosti. Ke dni 31. 12. 2012 bylo zaregistrováno 571 uživatelů. V období od 1.1.2012 – 31. 12. 2012 knihovnu navštívilo 571 uživatelů. Z toho 68 nově zaregistrovaných uživatelů. Bylo realizováno 1354 výpůjček z toho 53 výpůjček beletrie.

8 Závěr

Knihovna Institutu vzdělávání vězeňské služby poskytuje knihovnické, bibliografické, informační, rešeršní a meziknihovní výpůjční služby zaměstnancům z resortu justice, studentům vysokých škol, účastníkům školení a odborných kurzů pořádaných Institutem vzdělávání VSČR i odborné veřejnosti. V celé šíři své činnosti naplňuje požadavky zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb. Svým zaměřením naplňuje princip programu Veřejné informační služby, který spočívá především v poskytování veřejného přístupu k místu vybaveného informační technologií s kvalifikovanou obsluhou, podpoře celoživotního vzdělávání, poskytování knihovnických a informačních služeb veřejnosti a uchovávání a zpřístupnění národního kulturního bohatství.

V první části práce se opírám především o strategické dokumenty, právní normy a metodická doporučení týkající se obecné charakteristiky celkové problematiky veřejných informačních služeb.

Při koncipování druhé části bakalářské práce uvádím též historickou retrospektivu vzniku knihovny Vězeňské služby ČR a budování jejího knihovního fondu. Na historickém základě je dokladován vznik a vývoj knihovny a zároveň budování knihovního fondu v souladu s Koncepcí rozvoje knihoven v kontextu státní informační politiky, včetně převodu katalogů z lístkové do digitální podoby a zavádění informačních technologií.

Hlavním cílem této práce je tedy podat ucelený přehled o postupu implementace knihovního systému Vězeňské služby ČR, do celkové koncepce informačních systémů veřejné správy, jako její nezbytné součásti. V současné době můžeme konstatovat, že knihovna Vězeňské služby, stejně tak, jako většina knihoven v ČR, je plně zapojena do veřejných informačních služeb a plní svou jedinečnou funkci, která se týká shromažďování, pořádání, nabízení a uchovávání veřejně přístupných dokumentů a plně se zařazuje mezi knihovny, které se stávají důležitými centry ve veřejných informačních službách.

9 Příloha:

Příloha č. 1 - Knihovní řád Knihovny Institutu vzdělávání Vězeňské služby České republiky ve Stráži pod Ralskem.

Resumé

Main aim of this bachelor thesis is to provide an overview on the producer for implementation of the Library System of the Prison Service of the Czech Republic to the overall concept of information systems in public administration, as its essential components.

On the historical basis is documented the foundation and development of this library along building the library fund in accordance with the Concept of Development of Libraries in the context of the national information policy, including the transfer of catalogs from ticket into the digital form and implementation of information technology. The library fulfils by its focusing the principle of public information services, which consists mainly in providing public access to the information technology, which are equipped with qualified operators, promotion of lifelong learning, the provision of library and information services for public and to access and preserve the national cultural heritage.

Použitá literatura:

- CEJPEK, Jiří. *Informace, komunikace a myšlení*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998, 179 s. ISBN 80-718-4767-4.
- LIDINSKÝ, Vít. *EGovernment bezpečně*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, 145 s. ISBN 978-80-247-2462-1.
- MATES, Pavel. *E-government v českém právu*. Praha: Linde, 2006, 244 s. ISBN 80-720-1614-8.
- MATES, Pavel a Vladimír SMEJKAL. *E-government v České republice: právní a technologické aspekty*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2012, 464 s. Teoretik. ISBN 978-80-87576-36-6.
- NEMEŠKALOVÁ, Ilona. *Příručka knihovníka*. V Ostravě: Státní vědecká knihovna, 1996, 63 s., [86] s. příl. ISBN 80-705-4066-4.
- PAPÍK, Richard. *Strategie vyhledávání informací a elektronické informační zdroje*. 1. vyd. Praha: Velryba, 2011, 192 s. Podnikání a management. ISBN 9788085860221.
- Služby veřejných knihoven: směrnice IFLA*. 2., zcela přeprac. vyd. Editor Christie Koontz, Barbara Gubbin. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2012, 203 s. ISBN 9788070506127.
- SMEJKAL, Vladimír. *Informační systémy veřejné správy ČR*. Vyd. 1. V Praze: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2003, 121 s. ISBN 80-245-0533-9.
- ŠPAČEK, David. *EGovernment: cíle, trendy a přístupy k jeho hodnocení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2012, xix, 258 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-807-4002-618.
- TOTH, Petr. *Informační systémy státní správy a územní samosprávy*. 1. dotisk. Praha: VŠE, 1996, 100 s. ISBN 80-707-9855-6.
- VANÍČEK, Zdeněk. *Právní aspekty eGovernmentu v ČR*. Praha: Linde, 2011, 200 s. ISBN 978-807-2018-550.
- VYMĚTAL, Jan. *Informační zdroje v odborné literatuře*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 433 s. ISBN 978-80-7357-520-5.

Internetové zdroje:

VAVŘÍKOVÁ, Lucie. Světové informační služby. In: [online]. 2009. vyd. [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: <http://www.informacniveda.cz/article.do?articleId=1134>

CEJPEK, Jiří. Knihovnictví v širších souvislostech. In: Papík, R., Stöcklová A., Souček, M. [ed.]. *Informační studia a knihovnictví v elektronických textech I., Interaktivní modulární výukový systém na podporu informačního a knihovnického vzdělávání* [CD-ROM]. Praha: ÚISK FF UK, 2001. 14 s.

STÖCKLOVÁ, Anna. Služby knihoven: vybrané problémy. In: Papík, R., Stöcklová A., Souček, M. [ed.]. *Informační studia a knihovnictví v elektronických textech I., Interaktivní modulární výukový systém na podporu informačního a knihovnického vzdělávání* [CD-ROM]. Praha: ÚISK FF UK, 2001. 18 s.

HRADLOVÁ, Jitka. Role knihoven v elektronické Evropě. Iniciativa eEurope+2003. [online]. 2003, roč. 14, č. 3 [cit. 2013-03-24]. ISSN Národní knihovna knihovnická revue. Dostupné z: <http://full.nkp.cz/nkkr/Nkkr0303/0303169.html>

Lisabonská strategie. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Lisabonsk%C3%A1_strategie

Státní informační a komunikační politika – e-Česko 2006. In: [online]. [cit. 2013-03-17]. DOI: Státní informační a komunikační politika – e-Česko. Dostupné z: http://knihovnam.nkp.cz/docs/SIKP_def.pdf

VISK Projekty na podporu knihoven. [online]. [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=05_Projekty_na_podporu_knihoven.htm

VISK veřejné informační služby knihoven: program Ministerstva kultury. [online]. [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://visk.nkp.cz/VISKcile.htm>

BAJCURA, Lubomír. 30 let existence Odborné knihovny GR. *České vězeňství*. 1997, roč. 5, č. 3, s. 31-34. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/1997/CV3_1997_zm.pdf31

FALADOVÁ, Adéla. *Evropská digitální knihovna a autorské právo* [online]. 2008 [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://www.inforum.cz/pdf/2008/faladova-adela-cze.pdf>

HRADLOVÁ, Jitka. Komunikace s občany - strategická priorita informační politiky Evropské unie. [online]. 2003, roč. 14, č. 3 [cit. 2013-03-24]. ISSN Národní knihovna knihovnická revue. Dostupné z: <http://full.nkp.cz/nkkr/Nkkr0303/0303169.html>

LESENKOVÁ, Eva. Co je Koncepce rozvoje knihoven ČR a její význam pro činnost knihoven. [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.nlk.cz/publikace-nlk/lekarska-knihovna/2012/2012-3-4/co-je-koncepce-rozvoje-knihoven-cr-a-jeji-vyznam-pro-cinnost-knihoven>

Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015 včetně internetizace knihoven: Knihovny pro Evropu 2020 [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://ukr.knihovna.cz/koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2011-2015/>

POSPÍŠILOVÁ, Jindřiška. *Knihovna.cz : Projekt portálu veřejných knihovnických a informačních služeb pro nejširší veřejnost* [online]. 2004, 20. 5. 2005 [cit. 2013-03-19]. Dostupný z WWW: <http://www.knihovny.cz/index.php3>

Manifest IFLA/UNESCO o veřejných knihovnách 1994. Český překlad publikován například: *Služby veřejných knihoven. Směrnice pracovníků 2002*, s. 79 - 81. IFLA/UNESCO pro rozvoj. Praha, Svaz knihovníků a informačních pracovníků 2002, s. 79 – 81. Dostupné také na: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/Manifest_UNESCO.htm

VLASÁK, Rudolf. *Informační politika minulost a současnost v Čechách a ve vyspělých demokraciích* [online]. s. 92 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: http://texty.jinonice.cuni.cz/studijni-texty/vlasak-rudolf/vlasak_04.pdf/exfile_view

PETERKA, Jiří. I2010 místo Europe 2005. In: [online]. 2005 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://www.earchiv.cz/b05/b0607001.php3>

Knihovna 21.století. [online]. [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=02_Knihovna21.htm

Knihovny: Projekt pro knihovny. [online]. [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://www.internetprovsechny.cz/knihovny/>

Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky. In: Dostupné z: <http://knihovnam.nkp.cz/docs/Methodpokyn-standardVKIS.pdf>

ŠKARKOVÁ, Taťana. *Role knihoven ČR v kontextu přechodu na informační společnost v rámci Evropské unie*. In: [online]. [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/75313/ff_m/

TUREČEK, Tomáš. *Efektivnost informačních systémů veřejné správy = Effectiveness of information systems of public administration: teze disertační práce*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2011. 44 s. Teze disertační práce = Doctoral thesis summary. ISBN 978-80-7454-049-3.

Jiné zdroje, vnitřní předpisy

Služby veřejných knihoven. 1. vyd. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků, 2002, 127 s. ISBN 80-858-5114-8.

Vyhláška Ministerstva kultury č. 88/2002 Sb., k provedení zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon)

Čermáková, Blanka. Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky

Legislativa

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím,

Zákon č. 29/2000 Sb., o poštovních službách,

Zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu,

Zákon č. 365//2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy,

Zákon č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti - upravuje odpovědnost, práva a povinnosti osob, které poskytují služby informační společnosti a šíří obchodní sdělení

Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích (převádí do českého právního řádu regulační rámec EU)

Novela 23. března 2006 (61/2006 Sb., přináší do českého právního řádu směrnici Evropského parlamentu) – zdůrazňuje upřednostňování elektronické komunikace při práci úřadů

Zákon o neperiodických publikacích č. 37/1995 Sb. ve znění pozdějších předpisů

Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů č. 46/2000 Sb. ve znění pozdějších předpisů (tiskový zákon)

Zákon č. 398/2006 Sb., úplné znění zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů

Zákon o ochraně osobních údajů č. 101/2000 Sb. Ve znění pozdějších předpisů

Zákon o svobodném přístupu k informacím č. 106/1999 Sb. Ve znění pozdějších předpisů

Zákon č.257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon)

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní

KNIIHOVNÍ ŘÁD

Knihovny Institutu vzdělávání Vězeňské služby České republiky ve Stráži pod Ralskem

Poslání a činnost knihovny

Knihovna Institutu vzdělávání Vězeňské služby České republiky (dále KIVVSČR) je základní knihovnou se specializovaným knihovním fondem, evidovaná u MK ČR v evidenci knihoven pod číslem 2187 /2002.

Knihovna Institutu vzdělávání Vězeňské služby České republiky poskytuje svým uživatelům absenční a prezenční půjčování knihovních jednotek, dále poskytuje uživatelům služby v návaznosti na knihovní fond. Pomáhá zvyšovat všeobecné a odborné vzdělávání zaměstnanců Institutu, dalších zaměstnanců Vězeňské služby České republiky a veřejnosti.

V souladu se statutem/zřizovací listinou knihovny Knihovna institutu vězeňské služby ve Stráži pod Ralskem a podle § 4, odst. 6 zákona č. 257/2001 Sb. (dále jen knihovní zákon) vydávám tento Knihovní řád (dále KŘ).

Podle § 4, odst. 5 knihovního zákona knihovna realizuje právo občana na svobodný a rovný přístup k informacím a tím naplňuje čl. 17 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. Princip rovného přístupu k informacím je posílen skutečností, že vybrané veřejné knihovnické a informační služby jsou poskytovány zdarma, aby bylo vyloučeno limitování jejich dostupnosti.

Rovný přístup však současně nevylučuje preference určitých skupin uživatelů v souladu se zaměřením a působností knihovny.

Činnost knihovny dále navazuje na čl. 17 odst. 5 Listiny základních práv a svobod a na zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

Článek 1

1 Úvodní ustanovení

1.1 Činnost knihovny se řídí následujícími právními předpisy:

- zákonem č.257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) v platném znění,

- vyhláškou Ministerstva kultury č.88/2002 Sb. k provedení zákona č.257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb,
- zákonem č. 216/2006 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském (autorský zákon), právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony,
- zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů,
- zákonem č. 176/2006 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů

1.2 Knihovna shromažďuje, eviduje, zpracovává a zpřístupňuje knihovní fond potřebný pro práci zaměstnanců Vězeňské služby, účastníků studia a veřejnosti.

1.3 Knihovna poskytuje knihovnické a informační služby. Pro zpracování fondu je používán knihovnický systém KP SQL.

1.4 Za poskytování knihovnických a informačních služeb v knihovně není stanoven poplatek.

1.5 Zařízení knihovny a knihovní fond jsou majetkem Institutu. Každý uživatel knihovny je povinen je chránit a nesmí je poškozovat

1.6 Knihovna poskytuje své služby na tomto pracovišti:

Vězeňská služba ČR

Institut vzdělávání

Máchova 200 – místnost 301 A

Stráž pod Ralskem 47127

Článek 2

1 Služby knihovny

1.1 Výpůjční služby:

- 1) Knihy, periodika a ostatní dokumenty se půjčují prezenčně i absenčně.

- 2) Při absenční výpůjčce je výpůjční doba 1 měsíc pro zapůjčení knihovní jednotky, týden pro zapůjčení jiných materiálů. Převzetí výpůjčky potvrzuje uživatel svým podpisem.
Výpůjční lhůtu u absenčních výpůjček je možné prodloužit dvakrát o jeden měsíc, požádá-li o to uživatel před jejím uplynutím a nežádá-li dokument další uživatel.
- 3) Zaměstnanci Institutu mohou mít současně vypůjčeno nejvýše dvacet knihovních jednotek.
- 4) Externím uživatelům jsou knihovní jednotky a periodika půjčovány pouze prezenčně.
- 5) Knihovna je oprávněna bez udání důvodu zkrátit uživateli výpůjční lhůtu nebo požadovat okamžité vrácení této publikace před uplynutím výpůjční lhůty.
- 6) Ve fondu knihovny musí zůstat vždy minimálně jeden výtisk od každého knižního titulu a poslední číslo od každého periodika.
- 7) Mimo knihovnu nelze půjčovat encyklopedie, slovníky, materiály u kterých by v případě poškození hrozilo nebezpečí nenahraditelné ztráty (historické, nebo speciální vězeňské materiály) dále materiály, jejichž půjčování by bylo v rozporu se zvláštními právními předpisy (nebezpečí porušení autorských práv).O druhu výpůjčky rozhoduje služba konající knihovník, který může s ohledem na ochranu knihovního fondu nebo jeho lepší využití půjčování omezit, případně zapůjčit knihovní jednotku pouze prezenčně.
- 8) Před převzetím výpůjčky je každý uživatel povinen si půjčované dokumenty prohlédnout a zjištěné závady ihned ohlásit knihovníkovi. Neohlásí-li uživatel tyto závady, zodpovídá za všechny závady zjištěné na dokumentu při vrácení a je povinen uhradit náklady spojené s uvedením dokumentu do původního stavu. Je zakázáno zpracovávat text graficky podtrháváním, zvýrazňováním, psaním poznámek na okraj nebo jiným způsobem do vypůjčeného dokumentu zasahovat.
- 9) Tyto služby jsou poskytovány v rámci stanovených výpůjčních hodin.

1.2 Meziknihovní výpůjční služba (dále jen ‚MVS‘):

Není-li v knihovním fondu KIVVSČR požadovaný dokument, má uživatel právo požádat o jeho zapůjčení prostřednictvím MVS. Převzetí takového dokumentu musí uživatel potvrdit svým podpisem a dodržet termín vrácení určený knihovnou. Poskytování služby MVS podléhá pravidlům zákona 257/2001 Sb., knihovního zákona.

1.3 Bibliografické, rešeršní služby a databázové služby jsou poskytovány v rámci přístupných databází v knihovně Institutu ve Stráži pod Ralskem.

1.4 Kopírovací a tiskové služby

Zaměstnanci a účastníci všech typů studia mají možnost využívat technického vybavení knihovny a studovny, přičemž se řídí pokyny knihovnice.

Článek 3

1 Uživatelé knihovny

1.1 Uživatelé rozlišujeme na kategorie:

- a) fyzické osoby interní – zaměstnanci Vězeňské služby (příslušníci, občanští zaměstnanci),
- b) fyzické osoby externí - zaměstnanci jiných resortů, studenti středních a vysokých škol, další odborná veřejnost,

1.2 Uživatelem knihovny se stává zaměstnanec Vězeňské služby a občan starší 15 let zaregistrováním v počítačové databázi. Při zaregistrování je uživatel seznámen s ustanoveními knihovního řádu, tyto je povinen dodržovat. Externí uživatel obdrží průkaz uživatele, kterým se prokazuje zároveň s občanským průkazem při vstupu do budovy Institutu.

1.3 Zapůjčené publikace a studijní materiály nesmí uživatel dále půjčovat jiným osobám.

1.4 Registrace uživatele je zdarma.

1.5 Průkaz uživatele je doklad, který uživatele opravňuje užívat služby knihovny, ve které se zaregistroval, průkaz je nepřenosný. Ztrátu průkazu je uživatel povinen neprodleně ohlásit knihovně. Při opakovaných ztrátách je uživatele možno zbavit práv používat služby knihovny natrvalo.

1.6 Pokud je uživatel zaměstnancem Vězeňské služby, je povinen ohlásit změnu jména, přeřazení do jiného organizačního článku Vězeňské služby, rozvázání služebního nebo pracovního poměru s Vězeňské služby neprodleně.

1.7 Ostatní uživatelé jsou povinni ohlásit změnu jména, bydliště, zaměstnavatele nejpozději do 14 dnů od uskutečněné změny. Pokud tak neučiní, jsou povinni hradit veškeré prokazatelné náklady vzniklé knihovně zjišťováním údajů. Osobní údaje jsou chráněny zákonem č. 101/2000 Sb.

1.8 Zaregistrováním se uživatel zavazuje plnit ustanovení knihovního řádu.

1.9 Provozní doba knihovny je uvedena v příloze č. 1 a je zveřejněna při vstupu do knihovny, ve vnitřním řádu Institutu a na recepci Institutu.

Článek 4

1 Práva a povinnosti uživatelů

1.1 Uživatel je povinen dodržovat knihovní řád a chránit před poškozením zařízení knihovny a její knihovní fond.

1.2 U knihovních jednotek je výpůjční lhůta jeden měsíc. Periodika běžného roku se půjčují pouze na dobu jednoho týdne. Poslední číslo periodik běžného roku se půjčuje pouze prezenčně.

1.3 Při práci s výpočetní technikou KIVVSČR smějí uživatelé používat pouze nainstalovaný software.

1.4 Není dovoleno nahrávat na disk jakékoliv vlastní soubory ani instalovat aplikace stažené z internetu nebo měnit nastavení softwaru.

1.5 Elektronickou poštu je možno používat prostřednictvím veřejně přístupných poštovních služeb.

1.6 V knihovně jsou pro veřejnost vytvořeny podmínky pro odkládání svrchních oděvů. Zaměstnanci Institutu a posluchači kurzů si mohou odložit věci ve vyhrazených prostorách (např. v uzamykatelných šatnách, učebnách, kabinetech). Mimo tyto vyhrazené prostory Institut za ztrátu neručí.

1.7 Uživatel je povinen šetrně zacházet s majetkem knihovny.

1.8 V prostorách knihovny a studovny je zakázáno jíst a kouřit.

Článek 5

1 Postihy za nedodržení ustanovení Knihovního řádu

1.1 Ztrátu, poškození nebo zničení dokumentů je uživatel povinen neprodleně ohlásit KIVVSČR a ve stanovené lhůtě nahradit škodu a uhradit stanovený poplatek.

1.2 Způsob náhrady určuje knihovna a schvaluje vedení Institutu. Knihovna může požadovat obstarání výtisku téhož vydání. Jestliže uvedení do původního stavu není možné, může knihovna požadovat výtisk v jiném vydání, nebo finanční náhradu a prokazatelné náklady, jež vznikly ztrátou nebo poškozením knihovní jednotky. Náhrada je nevratná.

1.3 Nevratí-li uživatel vypůjčené knihovní jednotky v termínech stanovených tímto knihovním řádem posílá knihovna uživateli upomínku.

1.4 V případě, že uživatel nenahradí knihovně škodu ve lhůtě určené knihovnou, vymáhá knihovna náhradu za pomoci příslušného ředitele organizačního článku Věžeňské služby. V případě rozvázání služebního nebo pracovního poměru s Věžeňské služby, pak vymáhá

Institut náhradu soudní cestou. Náhrada soudní cestou bude vymáhána i v případě externích uživatelů. Výlohy s tím spojené hradí uživatel.

Článek 6

Závěrečná ustanovení

1 Podněty, stížnosti a oznámení na služby knihovny

Veškeré podněty týkající se služeb knihovny, stížnosti a oznámení má právo uživatel sdělit písemně, nebo ústně vedoucímu knihovny nebo řediteli Institutu.

2 Zbavení práv užívat služby KIVVSČR

Jestliže uživatel nedodrží povinnosti uložené mu knihovním řádem, může být dočasně nebo trvale zbaven práva používat služeb knihovny. Tím není zbaven povinnosti nahradit způsobenou škodu ani odpovědnosti podle platných předpisů.

3 Výjimky z Knihovního řádu KIVVSČR

Výjimky z knihovního řádu KIVVSČR povoluje ředitel Institutu vzdělávání VS ČR, nebo jím pověřená osoba

4 Platnost knihovního řádu KIVVSČR

Tento knihovní řád KIVVSČR byl schválen a nabývá účinnost dnem 7.června 2007
Současně je jím rušen Knihovní řád KIVVSČR ze dne 1. března 2003

V Stráži pod Ralskem
Vrchní rada
plk. JUDr. Oldřich Horna
ředitel Institutu vzdělávání VS ČR